Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Тел.: HEnderson 4-0237 УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXII. Ч. 23. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 4-го ЛЮТОГО 1954. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ—FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, FEBRUARY 4, 1955. No. 23. VOL. LXII.

ПРЕЗИДЕНТ УТОТОЖНЮЄ ОБОРОНУ ФОРМОЗИ З ОБОРОНОЮ МИРУ

Уряд зменшує оборонні сили ЗДА, хоч генерал Ріджвей проти того; Айзенгавер не хоче скасувати контракт із фірмою Діксон-Єйтс

Вашингтон. — Президент Айзенгавер твердив на пресовій конференції, що ЗДА ясно і недвозначно заявили, що будуть боронити району Формози, бо цією заявою хочуть не допустити до вибуху нової війни. Айзенгавер здержливо відповідав на запити журналістів і не складав жадних нових заяв в справі оборони Формози, бо не хотів ними „каламутити воду" в тому часі, коли вирішуються справи на Далекому Сході. Президент заявив, що його повновласті від Конґресу дозволяють йому ще раз остерегти комуністичний Китай, що ЗДА таки будуть обороняти район Формози. Комуністичний Китай знає про це і не може починати жадних військових акцій, хіба що хотів би взяти відповідальність за спровокування нової війни. Президент твердив, що не було б прийшло до війни в Кореї, коли б перед 1950 роком ЗДА були ясно заявили комуністам, що будуть обороняти Південну Корею. Айзенгавер заявив, що він не робить нікому закидів з цього приводу, тільки стверджує факт, який подібний до цієї ситуації, яка витворилася довкола Формози. Президент не хотів дати ясної відповіді, чи ЗДА будуть обороняти острови Квімой і Матсу; не хотів також скласти заяви в справі перемир'я між обома китайськими урядами, кажучи, що цю справу вирішують Об'єднані Нації. Це була вже друга конференція, яку дозволено фільмувати. Білий Дім дозволив дослівно цитувати ті місця конференції, які дозволені показувати на телевізії. Президент не дав відповіді на запити, чи американські кораблі й літаки, коли на них нападуть комуністичні китайці, будуть мати дозвіл атакувати ворога на його територіяльних водах і на китайському континенті. Президент сказав, що він думав про цю справу, коли збирався йти на пресову конференцію, і вирішив не відповідати на такі запити, щоб не створювати нових труднощів в переговорах, які тепер відбуваються в справі перемир'я. Президент відповів, що різно можна розуміти такі слова, як „співіснування". На думку президента це слово означає таку ситуацію, в якій ніодна сторона не осягнула того, чого бажала і внаслідок того обидві сторони вирішили залишити збройно здійснювати свої цілі.

Високі урядовці пізніше вияснили ті президентові слова в той спосіб, що Чіянґ Кай-шек може залишити деякі прибережні острови, а комуністичний китайський уряд зрозуміє, що йому не вдасться здобути Формози, і тоді настала б така „половинна" розв'язка цього конфлікту за Формозу. Один журналіст казав, що все ж таки тепер витворилася така ситуація, що може прийти до війни на Далекому Сході. Президент відповів, що комуністи ясно знають, коли могло б прийти до війни, і вся відповідальність спала б на них, коли б так сталося.

Президент заявив, що він і надалі підтримує свій плян зредукувати наземні війська, хоч генерал Ріджвей, шеф штабу армії, виступає проти цієї редукції. Айзенгавер сказав, що генерал Ріджвей може мати іншу думку в цій справі, бо генерал оцінює редукцію армії з становища шефа штабу армії, а президент, як головний командант всіх збройних сил, дивиться на зменшення наземних військ з становища загальної оборони і державної безпеки. Айзенгавер заявив, що він вирішив цю справу після довшої наради з відповідальними чинниками, і тепер не бачить потреби її змінювати. Президент заявив журналістам, що зовсім не думає касувати контракт з фірмою Діксон-Єйтс, проти якого виступають демократи. Він також не погоджувався з думкою, щоб вже тепер впровадити контролю цін і заробітків. Президент казав, що „замороження" цін і заробітків має деякі добрі сторони, але психологічні наслідки такого замороження зрівноважили б ті користі, що могли б бути внаслідок контролі цін і заробітків.

Серйозність положення в справі Формози відбивається й на лиці президента Айзенгавера під час пресової конференції, на якій він знову вияснював цілі американської рішучости в обороні Формози.

Акція ОН в справі Формози не може бути угодівством

Об'єднані Нації. — Акція західних альянтів, включно з З'єдиненими Державами, ведена на терені Ради Безпеки Об'єднаних Націй в справі проголошення перемир'я на водах Формози, не повинна мати характер угодівства, себто купівлі миру за всяку ціну, — кажуть сенатори, що їх речником є лідер республіканської меншости в Сенаті, сен. Новленд. Тому, мовляв, не треба, щоб ще й Сенат окремою резолюцією підтримував мирові зусилля Ради Безпеки. Під натиском сенатора Новленда комісія для закордонних зв'язків відклала голосування над такою резолюцією, дармащо державний департамент брав участь в її стилізуванні. Новленд вважає, що тепер не пора для нової сенатської дебати в цій справі і що не можна викликати враження, що Америці залежить на мирі за всяку ціну. Демократичні сенатори, які підтримують ту резолюцію, зокрема сенатор Гомфрі, твердять, що вони мають довір'я до президента Айзенгавера.

Суд дарує кару свідкові, коли він зізнаватиме про комуністів

Ню Йорк, Н. Й. — Федеральний суддя Едвард Вайнфельд оголосив вирок, на підставі якого Вільям Людвіґ Уллман буде звільнений від кари, якщо погодиться зізнавати про діяльність комуністів в цій країні. Уллман служив, як майор, в авіяції, а пізніше був урядовцем в департаменті скарбу. Перед Конґресовою Комісією і судом присяглих, він відмовився зізнавати, чи належав до шпигунської сітки в Вашинґтоні під час останньої війни. Уллман не хотів також відповідати на запит, чи фотографував він таємні документи в домі Сілвермастера, і чи це він повідомив Сілвермастера про дату висадки в Франції, як про це зізнала під присягою бувша комуністична кур'єрка Елизабет Бентлі. Уллман мав би бути покараний за образу Конґресу, але минулого року Конґрес прийняв закон, який забезпечує непокаральність тим свідкам, що будуть зізнавати в справах, зв'язаних із державною безпекою. Такий свідок не може бути караний навіть тоді, коли у своїх зізнаннях сам себе оскаржить, признаючися до злочинів супроти державної безпеки.

Перший корабель з радаровою станцією почав службу на океані

Портсмут, Вірджінія. — Американська фльота випустила на океан перший свій корабель „Гардіян", на якому знаходиться радарова стація. Контрадмірал Алберт К. Моргавз, шеф фльоти при Континентальній Протиповітряній Обороні, заявив, що цей корабель стоїть перед „смертельно поважним завданням". „Гардієн, сказав адмірал Моргавз, — це символ американської здібности відбити кожний злочинний напад, який міг би почати ворожі кроки в відношенні до ЗДА". Цей рід корабля дозволяє оборонній протиповітряній команді пересунути надбережні радарові стації далеко в океан і поширити тим способом зону безпеки. Такі кораблі мають бути „основою наших надій на відкинення ворожих сил ще перед тим, поки вони зможуть налетіти на наші міста і промислові округи". В порті Норфолк побудовано ще один такий корабель „Скайвоч", а в порті Чарстон ще два з радаровими стаціями — „Лукавт" і „Серчер".

У 1954 р. згинули 91,000 осіб у нещасливих випадках, а поранено 9,000,000

Шикаґо, Ілл. — Крайова Рада Безпеки повідомляє, що минулого року в нещасливих випадках згинули 91,000 осіб, а поранено 9,200,000. Матеріяльні втрати від цих випадків обраховано на 10 більйонів долярів. Найбільше випадків було від автових катастроф, в яких згинули 36,300 осіб. Але це число на п'ять відсотків менше від числа смертельних випадків у 1953 році, коли на шляхах ЗДА згинули 38,300 осіб. Найбільше число осіб згинуло від авт в 1941 році, — 39,969. Минулого року поранено в автових катастрофах 1,250,000 осіб. В 1953 році всіх смертельних випадків було 95,000. В 1954 році число всіх смертельних випадків становило 56.5 на кожні 100,000 населення. Але відсоток поранених був далеко більший, бо в минулому році на кожних 17 жителів ЗДА одна була поранена. Втрати внаслідок цих нещасливих випадків у 1954 році обраховано на 9,700,000,000 долярів.

ВІДГУКИ СВЯТКУВАНЬ 22-го СІЧНЯ В КОНҐРЕСОВОМУ РЕКОРДІ

З нагоди цьогорічних святкувань різними нашими громадами в ЗДА 37-их роковин проголошення української державної самостійности, численні конгресмени й сенатори зголосили до Конґресового рекорду свої заяви, тексти виголошених ними на українських академіях промов чи статтей, які з даної нагоди появились в американській пресі. Коли перечитувати всі ті промови й заяви американських політиків, членів законодатних палат, то впадає в очі різнородність їхніх думок та підходу до тієї самої теми. В усіх отих зголошеннях конґресменів і сенаторів спільною є велика симпатія до українського визвольного руху й гостре та безкомпромісове відношення до російсько-большевицького імперіялізму й поневолення Сходу Европи. Зрештою, кожний з оцих парляментаристів підносить інші моменти: одні з них захоплюються українським духом спротиву, другі говорять про послідовність, з якою большевики поневолюють самостійні нації, треті звертають увагу на повне узалежнення УССР від Москви й фіктивність репрезентації УССР в Об'єднаних Націях, четверті — про значення американців українського походження для сили Америки і т. д. Ось неповний список тих відгуків українських святкувань роковин 22-го січня, які свідчать про щораз більше поширювання знання українських справ в американському політичному світі та водночас про нашу власну інформаційну працю на американському ґрунті:

Конґресмен Джеймс Т. Паттерсон з Коннектікату зголосив свою заяву 24 січня 1955 р. Конґресовий рекорд з того самого дня, A 360;

Конґресмен Джон Тейбер з Ню Йорку, в тому самому дні, A 359;

Сенатор МкНамара з Мішиґен, рекорд стор. 513, 1955;

Конґресмен Берн з Пенсилвенії, 24 січня, стор. 524;

Конґресмен Лейн з Массачусетсу, стор. 525, 1955;

Сенатор Батлер з Мерилендy, 24 січня, A 329;

Конґресмен Клемент Дж. Заблоцькі з Віскансіну, 2 січня, A 344;

Конґресмен Вільям Е. МкВ з Іллиной, 24 січня A 348;

Конґресмен Джеральд Р Форд з Мішиґену, мол., 24 січня, A 256;

Конґресмен Юґ Скот з Пенсилвенії, 24 січня A 356;

Конґресмен Джордж М. Родес з Пенсилвенії, 24 січня, A 357;

Сенатор Вільям А. Піртел з Коннектікату, 26 січня, A 411;

Конґресмен Кеннет Кітінґ з Ню Йорку, 26 січня, A 445;

Конґресмен Отто Круґер з Норт Дакоти, 26 січня, A 444;

Конґресмен Юґ Аддонізіо з Ню Джерзі, 26 січня A 444;

Конґресмен Джон МкКормек з Массачусетсу, 26 січня, стор. 572;

Конґресмен Пітер В. Родіно з Ню Джерзі, 25 січня, A 368;

Конґресмен Джон Дж. Руні з Ню Йорку, 25 січня, A 386;

Конґресмен Альберт В. Кретелля з Коннектікату, 25 січня, A 336;

Конґресмен Г. Сілі-Бравн мол. з Коннектікату, 25 січня, A 391;

Конґресмен Томас В. Кертіс з Міссурі, 25 січня, A 392;

Конґресмен Майкл А. Фіген з Огайо, 6 січня, A 304.

Пентаґон за продовження закону про поборову службу

Вашинґтон. — Уряд просить Конґрес продовжити закон про поборову службу ще на чотири роки, щоб мати й надалі потрібне число вояків в теперішній напруженій світовій ситуації. Секретар оборони Чарлз А. Вилсон заявив на Комісії Збройних Сил в Палаті Репрезентантів, що втримати військові сили в числі 2,850,000 вояків буде неможливо, коли не буде виданий закон, який дозволяв би кликати юнаків до військової служби. Досі тільки армія користала з покликуваних до військової служби рекрутів, бо фльота і летунство мали досить добровольців. Також морська піхота мала досить добровольців і не користала з поборових рекрутів. Але секретар оборони Вилсон сказав, що якби не було закону про обов'язкову військову службу, тоді і ті роди зброї, які досі не користали з рекрутів, не мали б потрібного числа добровольців. Теперішній закон про обов'язкову військову службу ухвалено в червні 1948 року, і пізніше він був кілька разів продовжуваний. Його обов'язковість кінчається 30 червня 1955 року. Минулого року покликувано до військової служби місячно по 20,000 вояків, а цього року тільки по 11,000 мають покликувати до червня, хібащо крайня небезпека вимагала б збільшити це число. Асистент секретаря оборони Картер Л. Бурджес заявив, що збройні сили можуть виносити тільки 1,500,000 вояків, коли б не було закону про обов'язкову військову службу.

ОСТАННЯ ДОРОГА ОЛЕКСИ ЛИТВИНЕНКА

Ню Йорк. — В середу 2-го лютого в год. 9 вранці в православній церкві св. Володимира при 14-ій вулиці у Ню Йорку відправлено заупокійну Богослужбу за душу сл. п. Олекси Литвиненка, що його тіло перевезено з похоронного заведення до церкви. О. мітрат Бесоловський прочитав список осіб і установ, які відгукнулись були на заходи окремого Комітету, що склався був під час довгої, важкої недуги Покійного, і вможливили були його лікування. Після того похоронний похід вирушив до Бавид Бруку в Ню Джерзі, де похоронний обряд закінчив архиєпископ Мстислав в cослуженні численного духовенства. Владика виголосив теж коротке прощальне слово. Єдиним світським промовцем на цвинтарі був ген. Ол. Загродський. Сумний обряд закінчено скромною тризною.

ПОМЕР ПАВЛО ГАВРИЛІВ

Перт Амбой, Н. Дж. — В середу, 2-го лютого ввечорі, помер нагло на атаку серця довголітній секретар 315-го відділу Українського Народного Союзу та відомий громадянин, сл. п. Павло Гаврилів.

СНІГ І МОРОЗ — РАДІСТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ І КЛОПІТ ДЛЯ ШОФЕРІВ

Майже чотири інчі снігу, що покрив минулої середи східні стейти, та сильний мороз після того, приніс велику радість дітворі, що перемінила міські хідники в ковзанки, і рівночасно багато клопоту шоферам. На фото: довга лінія авт, що „застрягли" в снігу на одній з підміських доріг.

АМЕРИКА І ФОРМОЗА ПОГОДИЛИСЬ ЩОДО ЕВАКУАЦІЇ ТАЧЕНУ

Тайпеґ. — Між З'єдиненими Державами й націонал-китайським урядом узгіднено існуючі до цього часу різниці поглядів на евакуацію острова Тачен, віддаленого за 200 миль від Формози та виставленого на небезпеку комуністичної інвазії. Ця догода наступила в 75-хвилинній розмові між американським амбасадором на Формозі Ранкіном і Чіянґ Кай-шеком. Річ ішла про те, — пишуть часописи, — щоб знайти формулу, як оправдати ту евакуацію і американську допомогу в її переведенні. У цій справі має появитись подвійна заява, видана американським урядом і націонал-китайським міністром закордонних справ Єґ, який тепер перебуває у Вашинґтоні. Президент Айзенгавер — як про це повідомляємо на іншому місці, відмовився входити в деталі справи Тачену й Формози.

Що торкається військової сторінки евакуації, то збоку сьомої фльоти всі приготування закінчено вже в минулому тижні. Адмірал Прайд заявив вже тиждень тому, що його фльота готова виконати своє завдання, „коли задзвонить дзвінок." Тим часом вже тепер ведеться евакуацію цивільного населення невеличкими групами, націонал-китайськими кораблями. В середу 2-го лютого перевезено з Тачену на Формозу 538 осіб, здебільша жінок і дітей у шкільному віці. Завданням сьомої фльоти було б передусім дати летунську охорону, яка виключила б бомбардування комуністичними літаками евакуаційних транспортів. Тому, що комуністи мають поважну летунську фльоту коло 1,800 літаків, з того коло 850 турбомоторових машин, здебільша російських МІҐ-ів, вони могли б внести великий заколот в евакуацію коло 30,000 людей — на половину військових і цивільних, коли б захотіли їй перешкоджати. Дотеперішні заяви американських військовиків не залишили жадного сумніву, що коли б тільки комуно-китайська прибережна артилерія почала обстрілювати Тачен в моменті евакуації, чи комуністичні літаки заатакували острів і евакуаційні кораблі, то американські літаки й кораблі відповіли б вогнем. Однак — як висловлюються американські коментатори — існує здогад, що комуністи не будуть перешкоджати евакуації, якої ціллю є передати цілий острів комуністам.

Японія торгується за ціну замирення з Совєтами

Токіо. — Передумовою Японії для нав'язання дипломатичних взаємин з Совєтським Союзом є згода Москви на допущення Японії до Об'єднаних Націй і зворот Японії бодай частини забраних у неї островів, передусім Габомай і Шікотан. Це ствердив японський прем'єр Гатояма, який признав, що переговори з Москвою „можуть зустрітися з комплікаціями". У вересні 1952 р. Японію вже пропоновано ввести в члени Об'єднаних Націй, але совєтський репрезентант, Яков Малік, заклав тоді проти цього „вето". Тепер Японія жадає, щоб на знак доброї волі, Совєти відкликали своє „вето" й дали можливість Японії вступити до ОН. Совєтський Союз вирішив змінити тактику супроти Японії і, замість залишати її цілком в орбіті американських впливів, укласти з нею мировий договір, обмінитися дипломатичними представництвами й підписати торговельний договір.

Італійські комуністи втрачають впливи серед робітництва

Рим. — Висліди останніх виборів у фабричних робітничих комітетах свідчать, що комуністи втрачають свої впливи на користь християнсько - демократичних юній. Підчас виборів у 19 фабриках християнсько - демократичні юнії в 12 фабриках перемогли своїми кандидатами комуністичних кандидатів. Висліди голосування в 13 фабриках показують, що, порівнюючи з минулорічним голосуванням, християнські демократи збільшили свій „стан посідання" з 972-ох голосів на 1,426, а комуністи втратили з 2,434 на 2,046. Противники комуністів підкреслюють значення цих останніх виборів, бо вони відбулися якраз в центрі комуністичних впливів — у північно -італійському промисловому районі.

Неру рекомендує „невтральність" Британської Імперії

Лондон. — На конференції прем'єрів країн, приналежних до Британського Коммонвелту, центральною проблемою стала справа конфлікту на водах Формози, дармащо цю конференцію заплановано й скликано три місяці тому, коли існували зовсім інші проблеми. Конференція прем'єрів є тайна, але в пресі вже появились відомості, що „осягнено у великій мірі згоду" щодо конечности зберегти одностайну із З'єдиненими Державами поставу в далекосхідніх справах. Особливими прихильниками такого становища є — читаємо в пресі — прем'єр Цейльону Котелявала і прем'єр Австралії Мензіс. Зате прем'єр Індії Неру стоїть непохитно на становищі „невтральности", вважаючи, що спір іде між комуністичним світом і некомуністичним, при чому З'єдинені Держави керують антикомуністичними силами, а держави Коммонвелту повинні зберігати „невтральність". Неру виступає проти південно-східнього азійського пакту, — що його підписала й Англія.

В АМЕРИЦІ

● **Президент Айзенгавер** дав свій автограф пані Нетті А. Мавлден, яка відзначила 100-роковини з дня народження. Вона прибула до Білого Дому і попросила президента вписатися до її книги, в якій є автографи президентів, починаючи від Абрагама Лінколна. Айзенгавер побажав їй ще багатьох років життя, а вона йому побажала ще раз кандидувати на президента. При цьому старенька пані Мавлден додала: „Але я вже, мабуть, не зможу тут бути і вас бачити".

● **Колумбійський** університет вшанував президента Гаїті Пола Е. Маґлуара почесним докторатом права за його заслуги в боротьбі за волю і змагання до того, щоб його країна стала на рівні з іншими країнами світу. Президент Маґлуар відповів французькою мовою. Почесний докторат права має передати президентові Гаїті і фордгамський університет у Ню Йорку.

● **Демократичний сенатор** Джан С. Стенніс здивувався, чому уряд, зменшуючи значно збройні сили, не зменшує числа генералів і адміралів. Першого грудня ЗДА мали: в армії — 487 генералів, в фльоті — 296 адміралів, в летунстві — 410 генералів і в морській піхоті — 60 генералів.

● **Повідомляють,** що винайдено новий порошок для нищення шкідливих інсектів. Новий порошок має знак DDVP і нищить комахи, але нешкідливий для людей, як давніший порошок — DDT, з яким вперше зазнайомилися бувші дипісти в таборах в Німеччині й Австрії.

● **На залізничій стації Гренд** Сентрал в Ню Йорку заінстальовано автомат, який продає залізничі квитки до 60-ох підміських стацій і видає решту до 49 центів. Квиток випадає за чотири секунди після вкинення монети.

● **В 1955 році** мають приватні фірми асиґнувати 3,815,000 долярів на досліди, як продукувати при допомозі атомової сили електричну енергію по конкуренційних цінах з тими електрівнями, які користуються вугіллям.

В СВІТІ

● **Папа Пій XII** прийняв у вівторок 1-го лютого на приватній авдієнції турецького прем'єра Мендереса і міністра закордонних справ Копрулю. Це був перший в історії випадок, коли представники магомеданської Туреччини з'явились на авдієнцію до Христового Намісника.

● **Комуністи,** які мають тепер в японському парляменті тільки одного представника, виставили свій список на вибори, які відбудуться 27 лютого. На цьому списку вписано 78 кандидатів. Демократична партія прем'єра Гатоями зголосила 264 кандидатів, а ліберальна партія попереднього прем'єра Йошиди — 268. Соціялісти обох крил виставили 236 кандидатів, а різні інші партії — 130.

● **„Ль'Юманіте",** чоловий комуністичний щоденник у Франції, проголосив на всю сторінку заклик до своїх читачів, симпатиків і всіх комуністів підтримати цей часопис, якому загрожує фінансова руїна. Від 1945-го року наклад „Ль'Юманіте" зменшився з 520,000 до 160,000 примірників.

● **Французький військовий** суд позаочно засудив на смерть німецького генерала Альберта Правна за вбивство під час другої світової війни 19 учасників резистансу. Правн живе в Баварії, в американській зоні. Американська влада відкинула домагання Франції доставити на суд Правна.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES.	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ДВІ СТОРОНИ МЕДАЛІ

В останніх часах багато було оптимістичних вісток про нашу громадську діяльність та її успіхи й досягнення. Це — головно у зв'язку з січневими роковинами, які ще й досі майже кожного дня лунають відгомоном у численних записах в Конгресовому Протоколі. Зокрема, за велике досягнення треба вважати останні урядові публікації матеріялів про комуно-московське поневолення України, зібраних конгресовою комісією Керстена. Це — один і направду світлий бік медалі нашої праці.

Натомість далеко не такий оптимістичний другий її бік, зокрема, коли мова про загальну участь наших громадян у тій праці, чи про її підтримку. Щодо цього не тільки немає місця для оптимізму, але навпаки — стан і перспективи досить тривожні. Наші бо успіхи, якими не кожна національна група могла б похвалитись, це, в першу чергу, висліди праці наших репрезентативних централь, Українського Конґресового та Злученого Українського Американського Допомогового Комітетів, при відносно дуже малій допомозі та реальній підтримці збоку нашого загалу, як це показують вплиди до Народного Фонду чи до каси ЗУАДК. Те саме можна сказати й про працю в поодиноких громадах, де весь її тягар звалюється на обмежену кількість активних одиниць при дуже мізерній допомозі, або й при повній інертності загалу.

Загальний стан і наставлення серед нашого громадянства має багато познак декадансу. Найбільш загрозливим явищем є байдужість до суспільної праці. В кожній громаді можна назвати багато осіб, між ними й колишніх громадських діячів та всіх категорій професіоналістів, які не виявляють найменшого заінтересування громадськими справами. Зустрінете такого громадянина — і не маєте, про що з ним говорити. Він не читає нашої преси, не цікавиться нашими справами, він живе або минулим, або тим, що припадково долітає до його вух чи потрапляє йому на очі. Найчастішою темою його розмов є „кари" і „гавзи", часом — діти або сусіди й знайомі. Нас майже перестала інтересувати Україна і її доля, майже не інтересує загальний політичний, не кажучи вже про культурний, розвиток.

Правда, є ще групи людей, які загального заінтересування не втратили. Але й серед них спостерігається познаки загального занепаду. Бо політична свідомість цих груп обмежується переважно до примітивного політиканства, замотаного в хаотичний клубок патріотичної фразеології та насиченого партійними антагонізмами, з партією, як первопричиною, і партією, як кінцевою ціллю.

Книжка, кожна книжка, стає для нашого загалу щораз більше зайвою річчю. Її мало хто читає і ще менше її купують. Нам вистачає телевізор. Запитайте першого-ліпшого із своїх знайомих про ті нечисленні появи на українському книжковому ринку, запитайте про загальний розвиток серед нас і в країні. Запитайте про це й самого себе, і з тривогою переконаєтесь, що ми не тільки відстаємо від загального розвитку, але навіть не маємо бажання дотримувати кроку прогресові.

Отакий в загальному другий бік нашої медалі. Можливо, що тут він занадто чорно змальований, можливо, що не всі ці спостереження можна генералізувати. Проте, на ці недомагання треба звернути пильну увагу, і тому станові протидіяти. Тут нічого не порадять самі тільки наші „централі" не матимуть успіху й самі коментарі чи заклики в пресі, бо це — проповідь до тих, що їх в церкві немає. Але тут багато може змінити спільна акція і спільні зусилля наших централь, нашої преси і нашого свідомого загалу. Сьогодні бо ми щораз більше скочуємось до такого стану, при якому хрестоносний похід у поширюванні правди про Україну, що його ми провадимо для американців, стає потрібний і для нас самих. Сьогодні нам уже важко обсадити відповідними людьми всі пости в управах місцевих організацій, бо ті, що могли б цю працю виконувати, від неї відмовляються. Чого ж в таких обставинах можна сподіватися за п'ять чи десять років?

Активність і активізація всіх наших громад і всіх наших громадян мусить стати одним з головних наших завдань. Вільний світ уживає тепер всіх можливих заходів, щоб „пережити" критичність нашої доби. Ми, як „спільнота в спільноті", повинні докласти всіх зусиль щоб „пережити" ту загрозу, яку становить для нас збайдужіння і занепад суспільної свідомости.

ПРАЦЯ ДЛЯ ВТРИМАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ВОЛЬНОСТЕЙ

У канадійському парляменті зголошено проєкт хартії прав на зразок американської хартії, відомої під назвою „Билл оф Райтс", яка охоплює десять перших поправок до конституції, схвалених в грудні 1791 р. Засадничо канадійський проєкт вимагає не так схвалення нових законів, як признания, що канадійська домініяльна конституція має першенство перед провінціяльними конституціями, головно перед конституцією провінції Квебеку, яка, покликаючись на історичну традицію, твердить, що домініяльна конституція не має права змінювати постанов Квебеку про релігійну свободу. Проти зголошених у парляменті конституційних поправок виступає сам домініяльний уряд. Він стоїть на тому становищі, що теперішня канадійська конституція ґарантує повністю громадянські вольності кожному жителеві, і тому нема потреби її змінювати. Тому, що поправки зголосили три опозиційні групи, які мають доволі велику силу в парляменті, зголошення їх викликало велике зацікавлення. Загальне переконання таке, що дебати будуть гострі й потривають аж до літа.

У З'єдинених Державах ішли майже цілий рік публічні дебати, як серед громадянства, так і в Конґресі, над обмеженням відомих виступів сен. Джозефа МекКарті, якому закидали самоволю, несправедливе таврування осіб, запідозрених у комунізмі, і намагання опанувати Республіканську партію з метою ввести в З'єдинених Державах режим, схожий на диктатуру.

Коли з кінцем минулого року Сенат ЗДА остаточно рішив висловити догану сен. МекКарті, загальна опінія заспокоїлася, одначе організації, що стоять на сторожі американської демократії, вирішили перевести кампанію в обороні засадничих американських вольностей. Ці організації, числом сімдесят, склали Програму Вольностевих Аґенд („Фрідом Аджендa Програм"), і передали її на виконання Ліґі Жіночих Виборців у ЗДА, яка в 1947 р. започаткувала Пропам'ятний Фонд імени відомої суфражистки Кері Чапман Катт для поширювання засад американських вольностей і дослідів над застосуванням їх у практиці. Цей фонд дістав недавно фінансову допомогу висотою 100,000 дол., з Фундації Форда і склав програму ведення освідомчої праці шляхом окружних конференцій, починаючи від 23-го лютого. Того дня відбудеться перша конференція в місті Милвокі, у стейті Висконсін, тобто в столиці сенатора МекКарті; після того конференції відбудуться в Лос Анджелесі й Сан Франсіско у Каліфорнії; в Портленді, Ореґон; Бирмингемі, Алабама; Вашинґтоні, ДК; Джексонвілі, Флорида і Ст. Луїсі. На сході конференції відбудуться: у Клівленді — 3 березня, в Ню Йорку — 14 березня, в Бостоні — 17 березня, в Індіянаполісі — 15 березня і в Денвері — 11 квітня.

Керівна кватира знаходиться в Ню Йорку і в ній зосереджується праця 147 груп з 37 стейтів і Аляски. Агітація триватиме до квітня 1956 р. Покищо про громадянські права появилася брошура Захарія Кофі з Гарвардського університету, яка дає підставу для широкої дискусії. Інші брошури — в друку.

Голова Програми Вольностевих Аґенд, Анна Лорд Стравс, твердить, що Америка — це молода країна й тому ще не мала нагоди сконсолідувати своїх громадян та покласти тверді основи під розвиток політично-громадської думки. Серед загалу громадянства час від часу прокидається замішання, що несподівано може прийти до зміни демократичного ладу. Це створює свого роду „комплекс", і тому виринає пекуча потреба обговорювати публічно важливі питання, які виринають назовні з різних причин. Під теперішню пору руба стало питання, як розуміти особисту волю людини, і на цьому тлі розгоряються політичні пристрасті, які потрясають ширшим загалом. В зв'язку з цим люди тратять повагу до своїх противників, і приходить до загострення в публічному житті. Це можна злагіднити тільки спокійним обміном думок між провідними мужами, а далі й між широким загалом.

Належне насвітлення Програми Вольностевих Аґенд у пресі дасть нагоду населенню глибше призадуматися над аргументами і утривалити розуміння американських вольностей.

Покищо ці інформації дають притоку американцям, як давнього роду, так і свіжо прибулим, ствердити, що в цій країні діє не лише уряд, не лише народні представники в законодавчих тілах, але й увесь свідомий загал. Іде в першу чергу про те, щоб спонукати всіх громадян відчувати відповідальність за долю своєї вільної країни не тільки під теперішній час, але й в майбутньому. Так розуміли колись засади вольности ті американці, що клали своє життя за встановлення нового ладу, — „праведного закону" Вашингтона, як писав Шевченко.

(С)

МОСКВА, ЯК ПОСЕРЕДНИК МИРУ

Англійський уряд офіційно звернувся до Совєтського Союзу з просьбою бути посередником поміж Англією і Новою Зеляндією, з одного боку, та комуністичним Китаєм, з другого, у справі проголошення в Формозькій протоці перемир'я. Молотов спершу не відповів, але за три дні, як була вже про це вістка, оприлюднив через радіо заяву, в якій стверджує, що совєтський уряд „стурбований небезпечною ситуацією, яка виникла в районі Формози". Очевидно, совєтська дипломатія давно прийняла засаду: говорити одне, думати друге, а робити щось зовсім інше. І в даному випадку річ не в тому, що саме сказав Молотов в Москві, чи Соболєв в Об'єднаних Націях, а яка є інтенція правителів Кремлю. Ясніше кажучи, в усіх столицях вільного світу сушать собі тепер голову над питанням: чи Москва бажає, щоб китайці й американці спускали одні одним крови і тому вживатиме всіх закулісових інтриг і фальшивих обіцянок своєму комуно-китайському союзникові, щоб у протоці Формози дійсно вибухла війна, — чи в Москві перемагає страх, щоб ця далекосхідня війна не втягнула також у війну її?! Бо не підлягає сумніву, що сама Москва не хоче тепер воювати, здаючи собі справу з занадто великої різниці свого власного й американського воєнного потенціялу.

Політичний бік теперішнього конфлікту в обширі Формози цікавий головно двома яскравими явищами, які при цій нагоді проявляються: 1) в яку паніку попадає Англія, щоб дійсно не вибухла війна, яка може дуже легко переступити межі льокального конфлікту і перетворитись у третій світовий зудар, і 2) з яких взаємин перебувають обидва комуністичні колоси, -совєтський і китайський.

Різниця між цими двома явищами все таки величезна: англійська паніка проявляється назовні і її бачить весь світ у її гарячкових заходах на всі сторони — з членами Коммонвелту, з „невтральниками", з членами Об'єднаних Націй, з союзниками з НАТО, ну й з Москвою та Пейпінґом — щоб тільки не допустити до „небезпечної стрілянини". Зате в совєтсько-китайських взаєминах є маса недомовлень та фальшу, і розшифрувати границю, до якої ці два союзники поступають солідарно, а поза якою діють один одному на шкоду — дуже трудно. Англійська політика віддавна ставила на розбіжності совєтсько-китайських інтересів. Англія вірить, що між Москвою і Пейпінґом мусить прийти до розриву, і вірить, що комуно-китайську експансію можна буде звернути в природному для неї напрямку — в сторону Монголії й азійсько-совєтських країн із монгольським населенням, відвернувши її цим від південного Сходу Азії. На цій вірі (поруч із притаманним англійцям гоном до торгівлі з кожним, з ким тільки можна торгувати) базувалось таке поспішне визнання Англією комуно-китайського режиму. Але водночас Англія певна, що Москва війни — бодай покищо — рішуче не хоче і її боїться. І тому мабуть англійський уряд прийшов до переконання, що Совєти більше побоюються наслідків далекосхідньої війни, ніж бажають собі, щоб комуністичний Китай вплутався у таку велику халепу, яка продиктувала б йому більшу скромність і знову узалежнила від московського союзника. Послідовно, англійський уряд рішив використати і цей страх Совєтів перед війною для спільного протидіяння небезпеці війни.

Совєтський уряд опинився у дуже складній ситуації. Поминаючи добру нагоду для продовжування дешевої протиамериканської пропаґанди, перед Совєтським Союзом стали надзвичайно поважні проблеми, вагітні далекосяжними наслідками. Москва безумовно щиро допомагатиме своєму китайському союзникові, щоб він щось мав з нинішнього конфлікту і, за ціну збереження миру, дістав якісь дальші концесії, які збільшили б його престиж та зменшили впливи З'єдинених Держав на Далекому Сході. Але чи дійсно є в інтересах Москви цілком зліквідувати Чіянґ Кай-шека, як це пропонують Етлі й Неру? Чи в інтересах Москви, щоб влада комуно-китайського уряду простягнулась на всі прибережні острови і на саму Формозу? Китайські націоналісти мають на Формозі 313.000 добре зорганізованого війська, коло 300 літаків і невеличку фльоту. Комуністичний Китай має [illegible] перевагу: коло 2,500.000 війська, з того числа [illegible] у прибережних районах від Шангаю до Кантону і 2.500-3.000 літаків. Військова сила китайських комуністів [illegible] у далеко більшому відношенні, як сила націоналістів, — ефективна і потенціяльна. А все ж збройні сили китайських націоналістів і південних корейців — це найповажніша збройна противага китайським комуністам на Далекому Сході. І коли не в інтересі Москви занадто швидкий зріст комуно-китайської потуги, то, логічно, не в інтересі її і ліквідація протикитайських вільних сил.

Покищо, очевидно, Москва допомагатиме Пейпінґові на терені Об'єднаних Націй, змагаючи послідовно до завершення спільного пляну — впровадити комуністичний Китай до ОН в будь-який спосіб. Який буде дальший етап — сьогодні ще тяжко сказати. Покищо йде бій за замирення в протоці Формози, яке — як показують всі знаки, знову зміцнить силу комуністичного Китаю. Коли б це сталося, то це буде чергова велика поразка З'єдинених Держав. Після втрати китайського суходолу, після фактичної прогри в Кореї, де у висліді величезних витрат крови й майна ЗДА залеґалізовано перебування китайських комуністів на території, що охоплює половину краю, після прогри в Індо-Китаю внаслідок скандальної Женевської конференції, яку скликано також із благословенством Америки, — перемир'я в обширі Формози, куплене коштом національного Китаю і побільшенням міжнародного престижу та фактичної сили комуністів у Пейпінґу, — це було б перекресленням того чудового епізоду, яким було звернення Айзенгавера до Конґресу й солідарна постава Конґресу. Цікаво, коли американська політика перестане ступати по одному крокові вперед і по два назад?

З совєтського побуту

ДІЛКИ І НЕРОБИ

Нижче передруковуємо фейлетон полтавського кореспондента московської „Правди" про порядки, які існують в Україні в заготівлі сировини для торгівлі й промисловости. Направду, невтішний образ! І чим різниться цей образ „соціялістичного плянування й господарювання" в 1955 році від розгардіяшу та спекуляції, що панували на Україні 20-25 років тому?

Велелюдно й галасливо ранками на телефонічній станції міста Лубні. Відвідувачі, що прийшли сюди ще вдосвіта, перебігають від вікна до вікна і приспішують телефоністок. Ось у телефонічну будку заскочив спритний чолов'яга з грубою текою.

— Що? Гниють? — скоромовкою запитує він співрозмовника, що знаходиться на другому кінці дроту. — Городина гниє? Нехай гниє! Мені зараз потрібна не городина. Беру овочі. Потребую яблука, груші, сливки. Купую на пню. Що? Не турбуйтеся, вагони будуть!

Другий клієнт старанно розшукує через телефон сало-шпик. Третій настирливо пропонує комусь пух-перо і скот-волос, а взаміну вимагає „сухоовочі"...

Коли розпорошився цей гамірливий натовп, хтось з відвідувачів, що сиділи на телефонічній станції, не без іронії зауважив:

— Пішли робити свої махінації.

— Де ж вони їх роблять?

— Як то де? В чайній, пивній, вдома.

Галасливі ділки, що „роблять махінації", — особливий вид так званих заготувачів. В Лубнях їх сила-силенна. В ролі саратовської артілі „Дружба" тут орудує, наприклад, Іван Іванович Сурмило, „Лубенський воротило" — як називають його місцеві мешканці.

Сурмило-воротило живе на широку стопу. Він має власну заготівельну контору у власному будинку. Контора ніде не зареєстрована, не має конта в Держбанку, але зате енергійно працює. Та ще як енергійно! За минулий рік Іван Іванович зумів „заготовити" на молдавській базі і вислати з Кишинева до Саратова на 2.500.000 рублів вина, грецьких горіхів, вагон сушених овочів. А зі станції Броди і Золочів Львівської области вистарався він 12 вагонів свіжих яблук і багато всякої всячини.

Цього року фірма Сурмила-воротила стала ще солідніщою і провадить свої операції з ще більшим розмахом.

Сурмило залучує собі на допомогу місцеві заготівельні організації. І ті допомагають іноді навіть дуже активно. Недавно лубенський „Промхарчокомбінат" підкинув саратовському заготувачеві 350 кілограмів вудженого сала, а сусідня Лазорківська райспоживспілка — вагончик сушених овочів.

Та хоч як блискуче йдуть торговельні справи фірми Сурмила-воротила, має він поважних конкурентів.

— Великий розмах у Сурмила, але в Ґрінберґа ще більший, — кажуть у Лубнях.

Так, Ґрінберґ випередив усіх приватників-заготувачів. Він має поважний стаж, досвід, широкі зв'язки. Свого часу він був заготувачем лубенської промартілі „Червоний Жовтень", але прокрався і був засуджений на двадцять років позбавлення свободи. Вийшовши з тюрми, він знайшов собі пристановище в „Промхарчокомбінаті" на скромній посаді — заготувача.

— Золота людина, живемо за ним, як у Христа за пазухою, — зворушено кажуть керівники „Промхарчокомбінату".

Вони просто обожнюють Ґрінберґа. Лише за чотири місяці видали вони йому 127,000 рублів готівкою і на 185-000 рублів різними довіреностями. Ось і мандрує по містах і селах України „заготувач" Ґрінберґ. В одному місті він купує, а в другому продає або міняє куплене.

Чому, власне, в Лубнях орудують приватники-заготувачі подібного типу? Може тут немає кооперативних і державних заготівельних організацій? Як то так немає — є їх аж забагато. В цьому невеликому районовому містечку — 22 заготівельні організації (не рахуючи кооперативних). 320 службовців засідають у конторах та канцеляріях. 2.000,000 рублів державних грошей витрачають вони річно.

І яких тільки пречудесних назв не побачиш, читаючи вивіски цих організацій! Чого-чого тут тільки немає: „Міжрайонова яйцебаза", „Укртютюнсировина", „Головзаготльонпром", „Головлікмедпром", „Головкооплексировина", „Головторгчормет", „Головгоргсировина" і т. д. і т. п. Язик можна поламати, коли спробуєш вимовити бодай половину тих хитромудрих назв. Подумати ж тільки: скільки добра можуть усі вони закупити й заготовити!

Але кожна контора тільки те й робить, що заготовляє та псує папір. Укладають пляни, обіжники, звіти, посилають директиви, накази й інструкції, телефонують і телеграфують. А тим часом на заготівельному фронті енергійно працюють заготувачі-ділки. У колгоспах гниє городина, перевірка їх не налагоджена, район відстає з заготівлями і закупівлями сільсько-господарських продуктів.

Та що там продукти!

Заготівлею сировини та металевого брухту в Лубнях займаються п'ять організацій: споживча кооперація, промислова кооперація, Харківське міжобласне управління „Вторцветмет", міжрайонова контора „Головторгсировина", контора „Головторгчормет", — десятки „виявлювачів" і „заготувачів".

Думали-думали в міжрайоновій конторі „Головторгсировина", чим заповнити дванадцять місяців у році, і вирішили заготовляти пух-перо для Лубенської контори „Заготскот". Правда, в цій справі успіхи у них також незавидні, але зате виглядає нібито апарат працює.

Є з-поміж заготівельних контор і „Лубенський заготівельний пункт Полтавської контори бджільництва". Його призначення — заготовляти віск. Цей бджолиний заклад міститься в домі Андрія Павловича Сурмача, завідувача пунктом. Гарний будинок під шиферним дахом в мальовничому районі міста — Завадчині, на вулиці Новоселецькій, під номером 15. Над цією конторою немає ніякої вивіски. Та й навіщо вона? За весь 1953 рік контора заготовила... 17 (сімнадцять) кілограмів воску, а за перше півріччя 1954 року... 9 (дев'ять) кілограмів. Зате Сурмач браво рапортує своєму начальникові: „Темпа не здаю, тримаюся на рівні минулого року!"

Чи не забагато заготувачів у Лубнях?

— Забагато! — одноголосно відповідають керівники району.

В роботі заготівельних організацій нерозбериха, паралелізм, ажіотаж, конкуренція, спекуляція, зловживання...

І плоди всього цього — сотні канцеляристів пишуть нескінченні папери, прикриваючи ними своє неробство. А на заготівельному ринку спокійно орудують сурмили-воротили.

А. Черниченко
м. Лубні, Полтавської области

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка уважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських званняників.

Д-р Ол. Марітчак

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

(3)

Пізно вночі залишили ми Градчани з милим почуттям успіхів. Все ж таки ми зблизилися до гордих синів Альбіону, до представників великодержави, яка кермувала тоді міжнародною політикою світу. Ми знали добре, як англійці дорожать своєю традицією і які вони неприступні в товариському співжитті. Чому вони дали нам таку видатну допомогу? Очевидно, не з особливих симпатій до українців, бо в політиці сантиментів немає, а з політичних причин. Але яких? Ми не могли догадатись, але інформовано нас, що англійське Т-во Л. Н. має напівофіційний характер, що в президії цього Т-ва засідають найчільніші політики, а делеґації Т-ва співпрацюють з урядовими чинниками. Тому то підтримка справи нашого Т-ва збоку англійської делеґації мала велике значення не тільки для нашого Т-ва, але також для акції уряду През. Петрушевича у східньо-галицькій справі. Велика частина згаданого успіху була наслідком добре зорганізованої праці тіснішої Президії Т-ва, а зокрема вмілости його голови д-ра Романа Перфецького об'єднувати ті чинники й особи, які могли дати допомогу завданням і цілям Т-ва. Голова Т-ва д-р Перфецький не мав вправді зовнішних репрезентаційних умовин, але його добрі товариські форми, мила вдача, роботящість та вмілість компромісово полагоджувати справи, робили його першорядним керівником Т-ва і його делеґацій на міжнародні збори.

Незабаром після повороту з Праги наше Т-во одержало запрошення на засідання Головної Ради Унії до Будапешту, яке призначено на дні 20 до 22 жовтня 1922 р. На домагання польської делеґації, поставлено на порядку нарад справу Східньої Галичини, і ми були знову примушені виготовити відповідний реферат. За кілька тижнів перед від'їздом нашої делеґації зголосився до нашого Т-ва начальник Відділу міністерства закордонних справ у Будапешті д-р Пока Півни і запропонував нашій делеґації та делеґації східньо-українського Т-ва Ліґи Націй, яке прийнято також до Унії на конґресі в Празі, поїздку до Будапешту Дунаєм, на яхті колишньої австрійської цісаревої та угорської королеви Зити.

В прегарний осінній день виїхали обидві українські делеґації розкішною яхтою до Будапешту. В складі нашої делеґації були: голова Т-ва д-р Перфецький, колишні посли до австрійського парляменту: радник Лев Левицький і д-р Кирило Трильовський, о. Жан, д-р Давидовський з Праги, п. Бланка Барчова, Всеволод Гавриєвич і головний секретар Т-ва. Від східньоукраїнського Т-ва виїхали: голова Микола Залізняк, І. Базяк і Лагутенко. Наші угорські супровідники ставилися до нас з витонченою чемністю, яка нас трохи дивувала. Ми мали ще в пам'яті незавидне положення Карпатської України під мадярським пануванням, і надмірна ввічливість угорців нас бентежила. Невжеж угорці по втраті Карпатської України хотіли нас знову приєднати небуденною чемністю? Тоді, однак, захоплювала нас прегарна природа. Дорога з Відня до Будапешту Дунаєм була повна насолоди й незабутніх вражень.

Зараз по приїзді угорці взяли нас в приємну й добру опіку. Нашим постійним супровідником залишився д-р Пока Півни, який ще перед засіданням Ради дав нам нагоду пізнати столицю Угорщини з її установами, репрезентаційними будинками, церквами, парками і чудовою панорамою. Одночасно передав він нам запрошення на прийняття, яке влаштував для української делеґації міністер рільництва при тодішньому уряді Угорщини. На тому прийнятті мали ми нагоду запізнатися з товариським життям столиці, яке своїми товариськими формами нагадувало блискучість колишньої австро-угорської монархії.

Перше засідання Головної Ради Унії було присвячене формальним справам, як виборові Президії Ради, затвердженню порядку нарад та відчитанням чисельних резолюцій конґресу в Празі. На затвердженому порядку нарад поставлено, — як ми вже згадували, — на домагання польського Т-ва, справу Східньої Галичини, і дебату в цій справі призначено на наступний день. Увечорі цього ж дня відбувся, з відомою угорською помпою, величний бенкет в репрезентаційних залях угорського парляменту на честь всіх делеґацій, на якому явилися представники угорського уряду з міністром закордонних справ Аппонієм (головою угорської делеґації), представниками Церкви, міста та різних угорських інституцій. Під час бенкету мали ми нагоду говорити з членами різних делеґацій, а слід підкреслити, що МУТЛН об'єднувала Т-ва ЛН з коло 50 держав і народів світу.

На другому засіданні Ради представник польської делеґації домагався анулювати рішення конґресу в Празі у справі прийняття ЗУТЛН до Унії, подаючи відомі вже з празького конґресу аргументи у справі Східньої Галичини. Наше Т-во вже заздалегідь підготовило наш виступ, переславши ще перед засіданням Ради реферат про правне положення східньогалицької справи з відповідними резолюціями. Зараз по прибутті до Будапешту мали ми нагоду поінформувати угорських журналістів про завдання нашого Т-ва, і представник угорського щоденника „Пестер Ллойд", видаваного з німецькій мові, прийняв написану мною статтю під заголовком: „Міжнародна Унія Т-ств Ліґи Націй і східньогалицьке питання", яка появилася в перший день засідання Ради, тобто 20 жовтня 1922 р. Ця стаття була скороченням реферату, виголошеного мною на наступному засіданні Ради. Після промов заступників західньоукраїнського й польського Т-в, Головна Рада задержала вселі постанову конґресу у Празі, зазначаючи, що вона навіть не є управнена змінювати рішення конґресу.

Таким чином наша делеґація виконала успішно своє завдання, не зважаючи на заходи й протести польської делеґації. 22 жовтня 1922 р. Головна Рада Унії закінчила свої наради, а угорські господарі попрощали представників усіх делеґацій прийняттям, яке влаштував реґент Угорщини Горти з дружиною, в королівському замку в Буді. Наш „опікун" д-р Пока Півни приніс особисто запрошення для наших делеґацій і зазначив, що, відповідно до прийнятого церемоніялу, всі гості мусять явитися у фраках. Ми не були приготовані на таку параду і з великим трудом роздобули потрібне вбрання. Увечорі представників українських делеґацій привезено автами до королівського замку в Буді. При вході до старовинного замку побачили ми на стрімких сходах подвійний ряд ґвардійців, убраних в червоно-сині однострої, з високими шапками, які з довжелезними ґалебардами в руках стояли непорушно, мов статуї. Ми перейшли ряд ґвардійців і опинилися в великому фоє, де збиралися делеґати. Яке ж було наше здивування, коли ми побачили членів французької делеґації в звичайних вуличних одягах і здебільша в жовтих півчеревиках.

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

М. Пастернакова

ТУГА ЗА АБСТРАКТОМ

Зеленавий сутінок вечора сповив глибину сцени. Темним сильветом снується поміж колонами Юда. Він рішений на своє зрадницьке діло. У групі апостолів, що сповняють ролю хорального коментаря, помітне хвилювання. Поява Христа вносить холодний спокій. Біла скатерть в його руках символізує Тайну Вечерю. В одній хвилині Юда зостанеться сам з Ісусом і різким, підступним рухом продирає - ранить білу скатерть. У світляній смузі за колонами видно тіло Ісуса в агонії. На передньому пляні сцени Юда в судорожному змагу з голосом совісти, в рухах, що дають ілюзію розгалуженого дерева, кінчає життя. Танець високої драматичної напруги, підсилений музикою Г. Шуллера і світляними ефектами, що творять гармонійне поєднання з емоційною схемою танку, доходить до найвразливіших струн людської душі. Танкова інтерпретація відомої події Нового Завіту викликає глибоко-релігійний настрій, у декого сильніший як слово пасхальної містерії або малюнки раннього Ренесансу.

„Трейтор" (Зрадник) є назва цього модерного танкового твору, відомого американського хореографа Джозе Лимона, що був відзначений на танковому фестивалі 1953 р. в Ню Йорку. Джозе Лимон, американець мехіканського роду, з великим успіхом ставив теж танкову драму „Непорочне Зачаття", виявляючи глибоке відчуття і зрозуміння біблійних подій і постатей. Звичайно, справа тут не у документарному відтворенні загальновідомих фактів і деталів, а в символічному зображенню народження християнської ідеології, що відкриває нову епоху в духовому світі.

Мистецьким керівником цієї модерної танкової групи є Доріс Гомфрей, що співпрацює з Лимоном ще з 1950 р., коли вони разом впроваджували модерний танець в „Балет Мексикано" у Мехіко. В програмі йшли тоді такі хореографічні твори, як „День всіх святих", „Монаші обіти", які, при вживанні старовинних індіянських масок, викликали подекуди макабричне враження. Доріс Гомфрей і найбільший сьогодні танковий авторитет Америки, Марта Ґреґем, студіюючи старі ритуальні й обрядові танці інків, попали були під їх містичний вплив. Та цей період не тривав довго, бо примітивне уявлення, кольороване наївною фантазією, не могло задовольнити їх мистецької снаги. — Слід зостався тільки у базуванні кожного танцю на глибокому чуттєвому переконанні і твердих законах ритму.

Доріс Гомфрей стала творити танці більш гуманні, в яких виявляла своє відношення до зовнішнього світу, танці органічні, а не синтетичні, як „Слідство", „Перегони життя", але вкоротці полонять її цілком теми абстрактні, як „Чар ночі", „Леґенда людства", „Руїни і візії" і т. п.

Марта Ґреґем теж проходила етапи безперервного творчого шукання. Від замряченої символами тематики, де візуальна декорація була зредукована до мінімуму, через розділ соціяльних тем, архаїчні міти, монодраму із симфонічною оркестрою, прим., „Ляментація", „Кожна душа є цирком", „Листи до світу", „Нічна мандрівка", вона перейшла у період безхмарного, погідного почитання природи, прим., „Примітивна містерія", „Темна долина", „Пограниччя" і ін. У пересвідченні, що тіло людське з природи має необмежені можливості рухового розвитку, що може творити все нові вартості і нову їх координацію, — Марта Ґреґем і інші визнавці модерних течій у сценічному танку прагнуть відтворювати рухами, іноді зовсім неатрактивними, найскладніші проблеми людського духа. А втім мистецький танець не є відірваний від традиції і не є асоціяльний, навпаки, він проходить глибоко в корінь рухової експресії пралюдини, він новими руховими засобами виявляє дух сьогоднішнього часу.

У висліді модерний мистецький танець діткнувся землі і наблизився до театру. Хоча у більшості його характер абстрактний, коли сцена буває цілим світом і час в ньому гнучкий, порушується великими кроками вперед і раптово повертається назад, один з танцюристів є індивідуальною особою, другий символізує ідею, третій силу природи, то все ж танкова композиція не є для глядача невловима. Публіка часто буває нетерплива, слідкуючи за дією танку, думає, що коли форма незвичайна, то й зміст мусить бути гіперінтелектуальний. Це правда, модерний мистецький танець вимагає напруження думки глядача, бо зовнішньо він інший від того, що публіка звикла бачити на сцені, але він найбільш природним шляхом рухового вислову, без допомоги пантомімічних засобів, веде глядача, який не зацікавлений виключно у танковій техніці, в сферу незвичайности, у світ, що його він, глядач, сам носить у своєму серці і душі як мікрочастину всесвіту.

„ТЕМНА ДОЛИНА" у виконанні групи Марти Ґреґем у Парижі, 1954 р.

Модерний мистецький танець, подібно як і інші ділянки модерного мистецтва, не користується популярністю масового глядача. Він є сьогодні таким революційним, як був у 17-18 ст. клясичний балет із своїми прикметними „пачками" і „шпичками", як танець босоногої Айседори Дункан, як виступи матері американського мистецького танцю Рут Деніс, що танцювала псальми і релігійні драми у святинях Ню Йорку, як зрештою, по першій світовій війні, експресіоністичні і потевтонськи понурі й тяжкуваті танці Мері Віґман. Модерне мистецтво ніколи не є сьогочасне, воно саме виявляє спротив монотонії і заскорузлости старих форм, постає на переломі нової епохи і є мистецтвом прийдешнього покоління. Модерний мистецький танець є найбільш американським мистецтвом у порівнянні з іншими ділянками мистецтва в Америці, що дуже часто бувають тільки копіюванням европейських, іноді вже й перестарілих зразків. Модерний мистецький танець ще далеко не увійшов у фазу стабільности, на його обрії зарисовуються все нові, все більш досконалі рухові форми, що в них сила надхненного мистця вливає життя. У Німеччині, у Дюссельдорфі, модерні німецькі хореографи відкрили новий театр п. н. — „Театр Жестів" Новий театральний танець не є пантомімічною мовою, не заступає слово, а самостійними рухами, досі не баченими на сцені, з повним збереженням хореографічної субстанції виявляє драматичну дію

Було б помилкою думати, що у всіх тих модерних проблемах зовсім не зацікавлена українська спільнота, що вони просто до неї не доходять. — Люди зайняті іншими більшменш важливими справами і не помічають, що модерний мистецький танець має в українській культурі своє видатне місце. Поява нових танкових напрямків завжди знаходила живий відгук серед українських сценічних танцюристок, хоча й не все вони мали сприятливі умовини для свого творчого розвитку. Сьогодні, хоча умовини не покращали, хоча й далі нема потрібного мистецького клімату, Микола Бутович з молодечою бравурою пірнув у сиву давнину, інспірований вітальністю дохристиянської мітології, перейнятий творчою фантазією створив лібретто модерного балету „Ладо". До співпраці з ним приступив музиколог-модерніст Юрій Фіяла. Є певним, що Бутович надхне „ладоїзмом" модерного хореографа, і український модерний балет внедовзі стане поруч інших на великій американській сцені. Мабуть мало хто з нас знає про Оксану Вікул, танцюристку тонкого мистецького смаку з нахилом до танкової філософії. Вона теж радо переносить свою творчу уяву в давній український фолкльор і знайомиться з його чільнішими постатями. У задуманій нею танковій серії одним з найцікавіших образів є „Солоха", але не по-гоголівськи у примітивно-етнографічному жанрі, а в психологічному підході до т. зв. незвичайної людини, що

(Закінчення стор. 4-ій)

В. Січинський

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

(З нагоди ювілею)

Інтерес і прагнення до мистецтва звичайно залежать від оточення. Це оточення створює сприятливі умовини для розвитку мистецтва, в яких зароджуються нові таланти і нові мистецькі напрямки. І коли це середовище без мистецьких заінтересовань, коли воно не має тої потрібної атмосфери, то не приходить до нового здвигу, вже існуючі мистецькі сили нидіють або й гинуть. Це можна твердити, принаймні, про всіх наших визначних мистців, що виходили з давніших наших мистецьких осередків або з тих місцевостей, де були наші визначніші пам'ятки мистецтва та загалом існували культурні традиції.

Оксана Лятуринська — наша визначна різьбарка і поетеса, теж походить з визначного українського культурного і мистецького осередку, що колись виблискував своєю ученістю, був піонером в друкарстві, шкільництві і пластичному мистецтві — зі славного Острога на Волині — столиці заслужених на культурному полі князів Острозьких. Тут в дитячих роках Оксана Лятуринська перебувала в сфері романтичних чар славної минувшини своєї Батьківщини, леґенд про таємні мури Острозького замку, переказів і дум про героїчний чин народних борців. Тут в Острозі кожне деревце, кожна стежка, кожний камінчик, кожна будова промовляли про старовину. О. Лятуринська пише:

„Ось коридор з входом до архівів,
Ідеш управо, просто або вліво.
Портрети чорних стін — князі Острозькі
Вид гордий воєвод, панів, вельможців...
Рукописи береш із-під тяжких заслон
Поперше Біблію, що вийшла друком,
Листи численні світської науки —
Один за одним зжовклий часом аркуш,
Якого князь діткнувся та єпархи —
Це Константин, Никифор та Лукаріс —
Горнеш, а колом діють древні чари".

(З „Острозького архіву")

По переїзді до Праги на еміґрацію, ще підростком, к. 1923 року, О. Лятуринська теж попала в мистецьке середовище. Крім Високої Мистецько-промислової школи, де систематично і з успіхом вчилася, працювала в Українській Студії Пластичного Мистецтва. Ця остання приватна школа, типу Академії Мистецтв, у своїх початках скупчувала майже всі українські молоді мистецькі сили, що привезли з собою ще свіжий чар українського мистецтва, безпосередньо з України.

Підписаний мав можливість слідкувати за різьбарською працею Лятуринської головно на початках її діяльности. Згодом, через різні інші праці та інші причини, мав можливість пізнавати і бачити праці артистки доривочно. З виїздом різьбарки з Праги, її твори залишилися по різних місцях без догляду, і затратилися. Також і фотографії з праць переважно розгубилися і загинули.

Перші самостійні праці Оксани Лятуринської походять з останніх років її студій у Високій Мист.-промисл. школі в Празі. Перебуваючи в той час в досить сприятливих умовах праці та маючи можливість користуватися різноманітними матеріялами для різьбарських праць, Лятуринська в цей час дала різноманітні твори щодо матеріялу, техніки і форми. Такі прекрасні праці, як „Лицар", „Змагунка", „Ведмідь" (теракота), „Чорношличник", „Китайка" (поліхромоване дерево), Жіночий акт (під бронзу), „Летунська катастрофа" — всі вони своєю високою мистецькою вартістю звертали увагу професорів школи і були не раз нагороджені високими відзначеннями. І тільки специфічні обставини чеських шкіл, де чужинців трактовано відмінно від „своїх", спричинилися до того, що О. Лятуринська не могла дістати перших грошових нагород.

Цілий цикл згаданих праць належить, безсумнівно, до так званого монументалістичного напрямку, що був відомий тоді в цілій Европі і особливо розвинувся у Франції. Цей напрямок панував і в чеському мистецтві і відомий також в працях проф. Дворжака, у якого вчилася і спеціяльну школу якого закінчила в 1934 р. О. Лятуринська. Але чеський монументалізм прибрав деяких особливостей. Тут панувала надто утрірувана монументальна, груба і дещо навіть брутальна форма, жіночі фігури з непомірно атлетично-розвиненими, грубими ногами, тяжкою, завалистою поставою, непорушно-тяжкою позою, недбалою, спрощеною моделяцією. Всього того нема в різьбах О. Лятуринської. Її праці, на тлі чеських праць, виблискують своєю більш делікатною формою, вродженим відчуттям міри, високим, сказати б, інтеліґентним почуттям маси і форми. Одначе все, що було позитивне в напрямку монументалістів, наша різьбарка перейняла в творчій переробці.

Чи беручи теми із звичайного буденного життя, чи символічні постаті для монументів, О. Лятуринська не віддає їх в індивідуальній різноманітності, навпаки, з тисячі окремих спостережень, на підставі різноманітних моментів дійсности, конструює, організує цілість у вигаданій, своєрідній композиції. Оксана Лятуринська належить до тих мистців, для яких природа і дійсність не є мірилом усіх речей — вона не рабськи наслідує природу, а лише з багатьох індивідуальних особливостей творить сумарну, синтетичну форму — один закінчений і усталений тип людини. Ця типізація форм, зокрема обличчя, ця монументальна, вічна форма, що найкраще відбиває характер і стиль доби, є в своїх засобах сильніша від усяких способів підкреслення індивідуальних, інтимних обрисів обличчя, що завжди мають випадковий і не сталий характер. Нахил до монументальної, стилістичної форми і вміння творити цю форму — типові для українських майстрів, і це говорить про сильну давню українську школу і традиції народного мистецтва.

В таких працях Лятуринської, як „Змагунка", „Чорношличник", „Летунська катастрофа", досягнена одного з найтяжчих завдань вільної, статуарної різьби — не фіксувати одної якоїсь точки погляду глядача, позбутися так званої фронтальности фігур, але скомпонувати фігури так, щоб кожна точка погляду глядача була однако-

(Закінчення на стор. 4-ій)

О. Лятуринська

НА ВАРТІ

Не знаєш гасла — боронись!
Освячений держу я спис.
Я попіл бороню батьків,
героїв славу, честь борців.

Зухвальче, чолом, оком ниць! —
Тут недоторканість гробниць,
багаття і священний дуб
і Володимирів тризуб.

(Зі збірки „Княжа емаль")

НА ТРУНУ ОЛЬЖИЧЕВІ

Був стрункий, неначе ясень,
гарний, мов царенко.
Де наш красень, де наш красень? —
Вмер, вмер молоденький!

Ой, не вмер він, ой, не вмер він
смертісю своєю,
не зеленим вкритий дерном
дбайливо ріднею!

І китайка жалобова
очі не прикрила.
Може, галич десь у рові
сині очі пила.

Очі пила, тіло рвала
пазуром хижацьким
на поталу, на поталу...
Як натрапити зненацька,

де знайти би місце скону,
в кого б запитатись?
Щоб троянду там червону
посадила мати;

щоб юнацтво України
присягало свято
на прапори жовто-сині
за свій край вмирати.

(Зі збірки „Веселка"*)

* * *

І батько відречеться сина.
І піде брат на брата.
О, Люблена! О, Ти, Єдина,
в багряно-княжих шатах!

Душі свята гординь Гордине,
ти понад дім і матір.
Тобі офіри голубині
творити і вклякати.

(Зі збірки „Гусла")

* Веселка — старо-український поганський містичний символ неприречености, погоди.

Г. Лагодинська (Арґентина)

НА МУЗИЧНІ ТЕМИ

Хотіла б я, щоб проблемами, порушеними в цій статті, зацікавилися не тільки наші музичні круги, але й ширші кола нашого громадянства, яким дорога наша музична культура як у сьогоднішніх своїх проявах, так і в минулому, і яким лежить на серці промощення шляху для її розвитку в майбутньому.

Іноді здається мені, що ми забуваємо про те, що час проходить і що кожний день, який проминув, втрачений безповоротно. Мені здається, що нас замало зворушує те, що ряди наших культурних працівників проріджуються і що з ними відходять неоцінені скарби, якими вони могли б збагатити нашу культуру, коли б мали до цього кращі умовини. Це здаємо собі справи з того, що може не один з молодих музичних талантів марнується тому, що немає у нас відповідного ґрунту для його розвитку.

Мало думаємо про те, що одне з найважливіших завдань кожного культурного народу — прослідити давнє і зберегти його, творити сьогодні нове і промощувати шлях творчості прийдешніх поколінь.

Я певна, що шановні читачі признають мені рацію, але не один песиміст скаже: що можемо зробити ми, еміґранти, відірвані від материка, в наших злиденних духових і матеріяльних умовинах? Наша культура, зокрема наша музична культура, твориться там, в Україні. Хоч вона не така, якою ми хотіли б її бачити, все таки вона черпає соки з нашої рідної землиці, а ми, вирвані з неї, що можемо дати? Та голос песимістів не може бути тут міродайним. Песимісти та скептики рідко бувають творцями позитивних вартостей.

Історія вчить нас, що багато безсмертних творів мистецтва постали власне на вигнанні, і то не в виїмково добрих умовинах. Вистачить згадати, для прикладу, Данте з його „Божественною Комедією", а з музик — Шопена з його геніяльною творчістю. А те, що наш Шевченко свої найсильніші твори написав саме на засланні, далеко від батьківщини, річ загальновідома. Чи відірвання від батьківщини позитивно, чи неґативно впливає на посилення мистецької творчости, це окрема тема і не будемо над нею розводитися. Це — річ індивідуальна. Одних запліднює власне туга за втраченим, других — безпосередній контакт і реальна близькість. Фактом є, що в нас на еміґрації творчі музичні сили існують і творять. Але вони творили б багато інтенсивніше, якби мали до цього нормальні умовини.

Музична культура нації складається з багатьох факторів: музичного шкільництва, концертів — зовнішніх проявів музичного життя, — музичних організацій, музичної творчости, музично-наукової творчости, музичної преси, музичних видавництв, організації хорів, симфонічних оркестр, опери і т. д.

Ми мусіли починати від основ, — від музичного шкільництва. Воно розвивається — головно в Північній Америці — і є надія, що виповнить своє важливе завдання. Ділянка концертового життя представляється досить сумно. Мистці-виконавці, після одної-двох спроб, не мають вже ні охоти, ні відваги влаштовувати частіше самостійні концерти. Прийде яких 50-80 осіб, так, що просторі залі світять пусткою, а це не „калькулюється" мистцеві ні морально ні матеріяльно. Це знеохочує до виступів, а декого може й до дальшої праці над собою. Я не маю на думці, зокрема, місця мого перебування, себто Буенос Айрес. Не знаю, чи є яка рада на це збайдужіння більшости нашого громадянства, але думаю, що це зміниться радикально, коли наші музичні школи виховають нам концертову публіку. Більшість публіки на наших концертах у Львові творили вихованки музичних шкіл (а було їх перед війною дуже багато), з їхньою ріднею та приятелями. Так маймо надію на краще майбутнє.

Діячів музичної культури є в нас багато, але вони розкинені по всіх континентах та державах і часто один про другого навіть нічого не знають. Згуртувати їх в одну організацію нелегко, але не неможливо. Члени НТШ також розкинені по всьому світі, але їх таки єднає одна організація. А в організації — сила. І організація всіх музичних працівників нам конче потрібна. Вона доб'ється всього скорше й легше, як найкращі, повні ініціятиви, енерґії та доброї волі поодинокі люди.

Організація українських музик зможе видавати часопис. Він з'єднає нас усіх духово. Це не мусить бути відразу місячник, це може бути квартальник, або неперіодичний журнал. Ми ж маємо музикологів, що працюють науково, вивчають нашу музичну минувшину, народну музичну творчість, але вони не мають де друкувати своїх праць. Вони містять їх врядигоди по різних часописах.

Поважної організації музик, до того розкинених по всіх континентах, важко уявити собі без музичного часопису, хоч би вже й тому, що про самі тільки організаційні справи, якими будуть зацікавлені всі члени організації, не можна писати в щоденнику, чи тижневику, що виходить в Ню Йорку, в Торонті чи в Мюнхені, бо ці часописи доступні лише обмеженому кругові читачів.

Тоді, коли будемо мати власний музичний журнал, прийде кінець рецензійній „сваволі", бо музичний часопис містив би фахові рецензії з усіх наших поважніших музичних імпрез та фахові рецензії про нові твори наших композиторів. Тоді прийде кінець дезорієнтації наших громадян, які ходять та питають: Хто властиво має рацію? Про виступ пана Н. одна газета пише так, друга сяк, а третя он як. Читачі не орієнтуються на рецензентів, яких не знають, які часто підписуються початковими буквами, або ховаються за псевдонімами. Музичний часопис містив би фахові статті з різних ділянок музики, спогади про наших музик, що вже відійшли від нас, та огляди їхньої творчости. Ці статті колись, при писанні історії української музики, чи української музичної енциклопедії, матимуть неоціненну вартість.

Може скаже хтось, що нема тут наших знатних музик, які залишилися на батьківщині. Так, їх нема, але є між нами їхні співпрацівники, є немало музик з нової еміґрації з центральних земель України, є у нас ще й музики з давнішої еміґрації. Всі вони вже дали і дають докази своєї відданости музичному мистецтву. Крім них маємо ще багато молодих музик, що завершили свою освіту недавно. Є між ними музики виконавці, дириґенти, композитори і педагоги.

Я хотіла б порушити ще справу нашого музичного видавництва. Я сама не компоную, і не моя амбіція бачити видрукуваними свої твори. Я вчу нашу молодь, з якої мають вийти колись українські піяністи і композитори, але не маю для них подостатку відповідного „корму", себто літератури. Я певна, що є багато більше написаного, але все це припадає порохом, бо нема кому видати. А скільки помислів творчого надхнення композиторів вмирають не народженими, мовляв: пощо писати, хто це видасть? Недавно мала я нагоду чути три фортепіянові твори Тараса Микиші у його виконанні: Українська фантазія, Варіяції і Українська рапсодія. Твори дуже цікаві і могли б збагатити репертуар наших (і не тільки наших) піяністів, коли б їх видати. Ось дістала три в'язки Стрілецьких Пісень на чоловічий та мішаний хори, гарно та дбайливо — хоч скромно — видані Осипом Залеським. Добре, що знайшовся хтось, що в 40-ліття УСС-ів подумав про видання хоч деяких стрілецьких пісень, які в нас починають вже потрохи „виходити з моди". Часом почуємо дещо з них при нагоді різних академій, та вони вже не ті, що були колись. Чим далі, тим більше затрачують вони свій первісний характер внаслідок „усного передання" різних дириґентів.

Справа наших нотних видань ніколи не була добре наладнана. Коли пригадую собі останні 15 років перед війною в Галичині, то не можу забути, як ми, музики виконавці і учителі, тяжко бідували з переписуванням творів наших сучасних композиторів, бо не було кому їх видавати. Перевидання всіх цих цінних творів, брак яких так дається нам відчувати, було б другим важливим завданням побіч видавання нових. Не треба забувати, що твори наших композиторів, видані з українським і англійським текстом, могли б розходитися між чужинцями, знайомлячи їх з нашою музичною літературою.

А звідки взяти на це фонди? — запитає скептик. Так, це важлива проблема, і я здаю собі з цього справу, але не почуваю себе міродайною подавати якісь конкретні проєкти. Моїм наміром є тільки розпочати дискусію, яка в своєму висліді знайде розв'язку цієї проблеми. Знаю тільки, що вже не одно неможливе стало можливим. Мене не лякають арґументи, які будуть витягати скептики, мене лякає тільки одне, що на перешкоді об'єднання українських музик та переведення ним в життя всіх накреслених мною проєктів може стати це „щось", що наказує нам в нашій громадській роботі кидати одне одному колоди під ноги, дивитися одне на другого „кривим оком", тільки тому, що цей другий має відвагу висказати свій погляд на якусь справу, який не покривається з поглядом першого. Я лякаюся цього „щось", що не дозволяє нам забути про все особисте, дрібничкове, гурткове, партійне, — навіть в ім'я вищої справи. З другого боку, вірю, що знайдуться між нами ентузіясти і реально думаючі організатори, яким удасться перевести в життя цю „утопію", і що на черговій Зустрічі Українських Мистців ми виступимо всі, як один, в Об'єднанні Музик.

Кожний відгук на цю статтю буде потвердженням того, що порушені в ній проблеми справді актуальні. Натомість мовчанка буде доказом чогось протилежного, і тоді я, хоч-не-хоч, буду примушена скапітулювати перед нашими скептиками.

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

(Закінчення зі стор. 3)

во добра, щоб різьбу можна було оглядати з усіх боків і щоб з кожного боку ця різьба давала потрібне, однакове враження та однаково добре передавала характер, ідею і форми постаті. З цим завданням наша різьбарка справлялася, навіть у своїх ранніх працях, якнайкраще, без штучности, зайвої ефектовности й надуманости.

Трактуючи форму назагал монументально, наша різьбарка вміла в кожному окремому випадку знаменито віддати відмінність форм та моделяції, відповідно до змісту, завдань і самих персонажів. Коли в „Змагунці" прекрасно віддано апотезу фізичної сили і краси, то в „Чорношличнику" бачимо посвяту для ідеї і обов'язку; в „Китайці" — дотепну моделяцію делікатних, еластичних і дещо ефемерних форм східньої ґрації. Як монумент-пам'ятник, прекрасна праця „Летунська катастрофа". У Ок. Лятуринської є спеціяльний нахил і талант до того роду праць, особливо в чисто-різьбарській частині монументів. Тому не диво, що їй належить цілий ряд проєктів і здійснених надгробних пам'ятників (полеглих в Пардубицях 1932 р. — сірий граніт, проф. Колубовського в Празі 1934 р., проєкт пам. полеглих в Шикаґо 1936 р., полк. Коновальця в Ротердамі 1939 р., І. Білику в Мальвазанках на Словаччині 1941 р., А. Животка в Ашафенбурзі 1949 р. та інші на Карпатській Україні).

Останні роки праці нашої різьбярки в Празі не були сприятливі для різьбарської праці, що вимагала спеціяльного приміщення — майстерні, устаткування, матеріялу та технічних засобів. Тому наша артистка займалася переважно малярством, чи точніше рисунками.

Окрему, дуже цікаву сторінку творчости О. Лятуринської займає портрет — як в різьбі, так і рисунках. Портрети Лятуринської теж мають монументальне і синтетичне трактування, відмінне від того роду „портретів", яких звичайно вимагає обивательщина, що все думає категоріями ренесансового індивідуалізму. Досконало володіючи пластикою, наша артистка творить синтетичну форму, тип людини, уникаючи випадкових і навіть чисто індивідуальних прикмет.

З ряду погрудь визначних українських особистостей, треба відмітити погруддя (чи властиво лише голова) Т. Шевченка, виготовлене для Української гімназії в Ржевніцах коло Праги, де О. Лятуринська закінчувала свої середньошкільні студії. Різьба великого розміру коло 3/4 метра, в гіпсі. Безсумнівно, це одне з найкращих погрудь Шевченка, які були перед тим. У протилежність до всіх інших різьб, що конче старалися віддати всі атрибути „селянського поета"; О. Лятуринська створила зовсім відмінний тип обличчя. Нема тут традиційного кожуха і баранячої шапки, нема вульгаризації і того штучного типу „козака", чого не могли позбутися всі попередники Лятуринської. Артистка витворила тип поета-філософа, мислителя, що, зажурений недолею свого народу, знає, і свідомий того ліку, який може захоронити і „найменшого брата". Хоч форма творена тут синтетично, без зайвих подробиць і натуралістичних обрисів, все таки ця форма чітко, докладно і майстерно оброблена, так само як досконала пластика. Чіткість і ясний ритм помічаємо взагалі у всіх працях Лятуринської, не тільки з пластичного мистецтва, але також з витонченого писаного слова.

Погруддя Шевченка мав я можливість бачити щоденно в згаданій гімназії, і завжди знаходив усе нові, раніше мною не помічені вартості, як в пластиці, так і внутрішньому змісті — риса, що характеризує, звичайно, визначні твори мистця. Особливо помітна була висока інтеліґенція портретованого, і це було може найбільш цінне щодо внутрішнього змісту твору і що так відрізняло різьбу Лятуринської від її попередників — різьбарів і малярів.

Те саме можна сказати й про всі інші рисовані портрети Лятуринської, звичайно недооцінені. Ми надто звикли до певних утертих, здебільшого невдалих, шаблонів з чисто етнографічною закваскою. Наша література XIX і поч. XX стол., а ще більше наша публіцистика, впоювала в нас неправдиве уявлення, що ми є нібито чисто „хліборобським, селянським народом", що у нас існує чисто „селянська" культура і хліборобська ментальність (а це було якраз так потрібно для наших сусідів!). Спеціяльно в портретах все, що випадало з цього фальшивого кола уявлень „селянського народу", видавалося неправдивим, нереальним, без т. зв. „портретової схожости".

На жаль, моє знайомство з великим циклом портретів Лятуринської уривчасте і неповне. А створила вона великий ряд портретів українських князів, гетьманів, письменників та інших визначних особистостей української історії і культури, роблені для українців в Америці, для видавництва „Пробоєм" і Юрія Тищенка в Празі — все в роках 1933-1943. На жаль, видавці не подбали про збереження цих творів, і вони в більшості загинули...

Незвичайно цінні мали бути кольорові ілюстрації (акварелі) для „Святослава" Демо-Демковського — книжки, присвяченої українському пластові. Всі ці ілюстрації не були репродуковані і пропали в Берліні в роках 1941-1942.

Десь перед другою світовою війною О. Лятуринська виконала цілий ряд модерних фігур-манекенів для однієї великої фірми дамських мод в Празі. Вони були зовсім відмінні від інших того роду манекенів. Створила вона цілий ряд типів жінок без індивідуальних, натуралістично трактованих, прикмет обличчя. Самі фігури дуже модерні, трактовані динамічно, з інтересними рухами та ракурсами і віддавали цілу фінезію та елеґанцію жіночого тіла. Але такі манекени не знаходять зрозуміння й оцінки збоку підприємців, які мають мало культури і освіти та пристосовують свої „вироби" до нижчого поземy обивательщини. Тим більше це стосується Америки, де плекають „психологічний натуралізм" в тих самих манекенах і рекламі.

Друга еміграція також не сприяла різьбарській праці О. Лятуринської. Знову бракувало матеріялів, устаткування і просто місця для праці. Але, перебуваючи по таборах УНРР-и і ІРО в Німеччині, головно в Ашафенбурзі, О. Лятуринська почала виробляти ґратескові ляльки. Властиво, це не були ляльки скорше треба сказати ляльковi модельки, бо взагалі тяжко підібрати означення назви для того роду малярства. Матеріялом для неї служили старі жіночі панчохи, всякі шматки, які вона „напихала" ватою та іншим „медичним" матеріялом. І виходили чудові речі, теж не натуралістичні, але синтезовані, стилізовані, з прекрасними типами, повні дотепу і гумору. Тут були „американські" негри, українські танцюристи, пастушки, музики та інше. І яка була величезна різниця з шаблоновим малоросійським етнографізмом! У формі незвичайно цікаві композиції, з влучною розв'язкою проблеми простороні, руху, складних, несподіваних ракурсів і сумарности пластики. Просто треба було дивуватися, як такими обмеженими засобами і незручними матеріялами можна було досягнути таких блискучих результатів. А при тім все оріґінальна думка, модельки наповнені складним змістом, повним психологічних переживань. Щоб було ясніше для читача, спробую схарактеризувати таку одну різьбу-модель О. Лятуринської — „Дівчина пасе гуси". Живо і динамічно передано один момент: Дівчина замахнулася прутиком, щоб ударити ватажка гусей — великого поважного гусака. Рука дівчини, одначе, „повисла" в повітрі, бо в той момент сталася така пригода: через те, що дівчина завзято і спересердя піднесла руку, запаска її піднеслася і відкрила коліно; гусак, далеко витягнувши шию, із здивуванням і зацікавленням придивляється до коліна. Дівчина збентежена, і рух її руки застиг. Глядач переконаний, що вона своїм прутиком вже не вдарить гусака!

Останні праці О. Лятуринської — це кераміка. Звичайно, різні комплікації з матеріялом, особливо з випаленням в чужих фірмах, „делікатні" способи пересилки поштою, коли половина речей б'ється та інші труднощі, — зв'язують творч. прагнення артистки. Але особливо вартісні її мініятюрні головки українських типів. І знов таки непорозуміння з публікою — покупцями. Очікують козаків з неймовірними чубами, оселедцями, баранячими шапками, шликами і т. д., або „дівчат в строях" А тут бачимо щось інше. З іншої „опери", з іншої доби, іншого світогляду і стилю — а саме теми і форми, почерпнуті з нашої старокняжої, середньовічної доби. Це „скоморохи" — артисти, що нагадують нам фрескові рисунки княжих сцен у вежі катедральної церкви св. Софії в Києві з XI стол. і фіґурові рисунки таких самих з XI—XII стол. мініятюр. Отже, Лятуринська нав'язує до нашої героїчної старокняжої доби так само, як і в своїх поетичних творах, наповнених змістом, формою і навіть дещо мовою нашої світлої доби державности.

І знов таки в тих мініятюрних керамічних головках бачимо синтетичну, монументальну форму, сміливі ракурси, брак фронтальности і штивности, обличчя оживлені динамікою і виразом, повні психологічних, душевних переживань.

І навіть в тяжкі для себе години недуги, страждань і матеріяльних злиднів Оксана Лятуринська повна творчого екстазу, темпераменту, оріґінальної творчої думки!

Поезія Оксани Лятуринської

Щоб вшанувати 25-річчя творчости найвидатнішої сучасної нашої поетеси, О. Лятуринської, постав окремий комітет для видання тому її поезій та для зібрання ювілейного дару, особливо потрібного з огляду на важкий стан здоров'я Ювілятки. Том поезій, заповіджений на початок грудня, вийде дещо пізніше з огляду на непередбачені технічні ускладнення. Одначе, щоб познайомити вже тепер ширші кола читачів із питомою вагою творчости поетеси, містимо надіслану передмову до цього тому, пера одного з найавторитетніших діячів нашої літератури.

Цей том поезій Оксани Лятуринської дає читачеві змогу познайомитися з однією з найцікавіших постатей нашої літератури.

Наслідком обставин доби дотепер видані збірки авторки („Княжа емаль" і „Гусла" в Празі) стали раритетами. Але окремі збірки, в'яжучись з певними окресленими періодами часу („празька школа", „модерна поезія" і т. д.). не можуть показати ані цілости творчости поета, ані увипуклити його постать, сказати б, одірвати її від порівняно вузького перемежка історії.

У відношенні до О. Лятуринської є це, одначе, конечним, бо ж постать її могла б бути втиснена в той перемежок хіба лише з трудом і з шкодою для своєї цілости.

Розуміється, літературознавець може досить легко „умісцевити" Оксану Лятуринську і в історії, і в „географії" нашої поезії, знайти її літературну „рідню", окреслити її напрямок і стиль, перепровадити відповідне формальне дослідження і — і зформулювати свій вирок.

Але нам тут ідеться про щось інше, про те, чому колись присвятила була спеціяльний розділ у своїй недоціненій книзі („За державну бронзу") незабутня Дарія Віконська. Це — безпосереднє відношення до феномену краси, чи то буде природа, краєвид, рослина, чи то буде твір мистця. Адресуємо, отже читача до самої поезії Оксани Лятуринської, до несподіваного, незнаного перед тим її мистецького обличчя, до її творчого світу.

Немає сумніву, що в тематиці того світу відіграли немалу ролю поети-відкривачі історії нашої: Юрій Дараган і Олекса Стефанович (як і О. Лятуринська — волиняк, а понадто — „волиняк у поезії"). Коли постать Юрія Липи лише зрідка з'являється на обріях поетичного князівства О. Лятуринської (Литовська Доба в нім майже відсутня), то сприсутність в нім Олега Ольжича є безсумнівна. І думаємо, що то не якісь там „впливи" (на „суверенах" поезії вони, звичайно, безслідні), лише однакова інтензивність задивлености в минуле (і сучасне) та ще й спільність наелектризованого повітря доби, доби загостреного історизму, що ним вони — і Лятуринська, і Ольжич — дихали в незабутніх двадцятих-тридцятих роках нашого століття.

Є, взагалі, багато спільного у Лятуринської і Ольжича, якому поетка просвятила свій проймаючий і правдиво-традиційний „Плач".

Обоє вони, передовсім, літературні сучасники і „соратники" в найбіографічнішім значенні цього слова. Їх творче зформування — майже синхронічне. Їх мистецький шлях має аналогію: Лятуринська йшла від фахової пластики, Ольжич — від фахової археології. Обоє досягнули тієї довершености, що її осягають лише виняткові мистці і що її (за винятком Ю. Липи — „тут", а М. Бажана — „там") майже нікому з сучасників вповні осягнути не пощастило. Це — власний стиль.

Їх бо поезії пізнаємо з першого рядка. Їх поезії сплутати з іншими — не можна: на кожній є якби герб мистця. Бо стиль — це щось більше за „майстерство", навіть за „талант". Стиль — це суверенність в опануванні творива. І це також — подих Творця над річчю, створеною людиною.

Є незаперечна подібність стилів Ольжича й Лятуринської: сувора ощадність слова (слова — лише найконечніші, „останні"), емблематичність виразу, врешті — спільний дух історизму, що просякає їх наскрізь.

Правда, слово Ольжича тільки „кам'яне" (про „сірий і камінний його вірш" говорить у присвятних віршах О. Стефанович), часом „озброєне" металом, але завжди при мінімальній кількості „музики". Він бо був „воїн" і „муж". У Оксани Лятуринської емблематичність і суворість вірша завжди зберігають „мелодію" і мають (якби „влютовані" в нім) барви: це справді „княжа емаль". Зовсім невипадково саме так назвала поетка свою першу збірку, таки й працюючи тоді саме в емалієрстві.

Оксана Лятуринська є якби „реґіонально" скупчена у Волинській Землі, починаючи від неоліту („Печерні рисунки") і аж до сучасности. Хоч і на сучасність поетка дивиться ніби „крізь віки". Ця її „реґіональна" скупченість на терені, де хіба найбільш живою залишається Княжа Доба, — являє одну з найцікавіших і саме творчо найбагатших властивостей її поезії. Гримить у її віршах варязька криця Святослава, проймає суворою ніжністю туга Ярославни. Але все те — то не „літературний засіб" і не „манїра": якщо б Ольга чи Ярославна писали вірші, то ті вірші й були б поезіями Оксани Лятуринської.

В нашій винятковій добі, в її найстрашнішім етапі на нашім труднім шляху від „України" до „Руси", — постать Оксани Лятуринської уявляється однією з найяскравіших „жон руських" нашої поезії. **Е. М.**

Нова п'єса Лужницького

„СЕСТРА ВОРОТАРКА" — п'єса на чотири дії з прологом Григора Меріям - Лужницького у постаиві Володимира Шашаровського.

Меріям - Лужницький відомий, як автор релігійних п'єс, а теж і легких комедій з любовною інтриґою. Тоді, як релігійні п'єси, головно „Посол до Бога", терплять від перевантаження „великими" персонажами, як королі і гетьмани, єпископи і кардинали, мученики і святі, для яких таки важко уложити конверсацію" на сцені, — комедії, як „Акорди", чи оперети, як „Жабуриння", мають жвавий та дотепний діялог і цікаву, хоч невишукану інтриґу.

В новій п'єсі „Сестра воротарка", яка йшла прапрем'єрою у виконанні театральної групи, під проводом Володимира Шашаровського у Филаделфії, в неділю, 19-го грудня 1954 р. Меріям - Лужницький пішов на компроміс. Автор взяв тему з релігійним підкладом, але пов'язав її з легкою, навіть — може — пікантною інтриґою, використовуючи свій талант для виведення ефектовних сцен і дотепного діялогу, ба навіть вложив у п'єсу велику дозу сатири. У висліді маємо цікаву п'єсу — багату сценічними ефектами й оріґінальну з уваги на розробку теми.

Тему запозичив автор від середньовічної леґенди, „перелицювавши" її в рамках сьогочасного побуту.

Тема відома і популярна в літературі. Молода дівчина-сирота, в манастирі на пості сестри - воротарки, покидає манастир, в якому підготовлялась до манаших обітів, щоб знайти вдоволення у земському житті. Але вона скоро пізнає гидоту життя, відмовляється від подружжя з мужчиною, задля якого залишила манастир, і опиняється в нужді та й у конфлікті з окруженням. Тимчасовий захист знаходить вона у пароха старих переконань і засад, але і звідтам примушена втекти серед ночі на вулицю перед злобними язиками парафіян. Майже припадком віднаходить вона себе в манастирській каплиці, де щасливий „гепі-енд" допомагає авторові здобути чудо. Трирічну неприявність дівчини в манастирі не запримітили, бо в той час мала вона Божественну Заступницю на пості сестри-воротарки.

Середньовічна леґенда у п'єсі Лужницького спрощена. Якщо відтворювати цю леґенду за прегарним оповіданням Готфріда Келлера, то в її заложенні глибокий психологічний підклад і висока моральна ціна. Там молоду дівчину викликає з понурих манастирських мурів буйний виклик природи. Вона щирим коханням залюблюється у вродливого лицаря і приводить йому на світ сім синів. Але глибокий поклик душі каже їй після років праведного життя матері й дружини повернутись у манастир, щоб спокутувати свій гріх. І тут чудо допомагає їй включитись у манастирське життя. Увесь час її відсутности мала вона в манастирі Божественну Заступницю. Моральну вагу, що рішила про „використання" заступництва самої Богоматері для ратування одної глибокої і вразливої душі, підкреслено зворушливою картиною, коли сім синів-лицарів приходять просити у своєї матері-манахині благословення перед виправою на бій за святу Землю. Але питання моралі треба залишити моралістам і доґматикам. Хоч Лужницький враховував ці питання і старався у відповідних репліках оправдати „моральну правду" своєї п'єси (старий священик виправдує дівчину, підкреслюючи, що вона відмовилась від вічних манаших обітів, щоб прийняти тайну Подружжя і могти більше добра зробити, поза манастирем), то більше залежало йому на сценічних вальорах п'єси.

Теж і сценічність мав в головній увазі режисер Володимир Шашаровський. Він теж відтворював стародавнього (в американському побуті „старокраєвого") пароха — добродушного і релігійного тією релігійністю, яка ласкава і всепрощаюча. Шашаровський створив тип старосвітського священика із тим внутрішнім спокоєм і тими твердими переконаннями, подиктованими глибиною ума і серця, що створюють індивідуальність. Йому у протиагу поставлений молодий сотрудник, якого відтворював Євген Левицький — повний енерґії й поривний, та й повний браку життєвого досвіду.

З інших осіб у рясі — на першому пляні Марія Степова-Карп'якова в ролі ігумені. Достойна поза й уложена дикція з нахилом до драматизму дозволили їй створити вповні переконливий образ.

Ролю паламаря — огородника виконував Ярослав Пінот-Рудакевич, виказуючи і тим разом велику вмілість створити закінчений і завершений персонаж з усіма індивідуалістичними рисками многогранної людської істоти.

З „цивільних" осіб на першому пляні Володимир Мельник і Володимир Карп'як. В. Мельник був свобідний і безпосередній, виказуючи акторську рутину. Він умів кожну дотепну репліку подати з тією сценічною безпосередністю, яка здобуває і слух і зір глядача, і переконує його. В. Карп'як був діловий і статочний „бизнесмен" і відповідальним нареченим і навіть не зовсім переконливо, чому відкидає його Марія.

Марію відтворювала молода Христина Озарків, що в цій ролі ставила свої перші кроки на сцені. Вона — як це звичайно у початківців — була ще трохи поверховна і дещо патетична, хоч і виказала неспівмірну до своїх спроможностей відвагу. Вона ще не зуміла вповні віддати натяку на ту глибоку трагедію, яка відбувається в серці Марії. Видно працю рефисера із цією адепткою сценічного мистецтва, але треба новій силі дати змогу обуватись із сценою. В інших ролях були Ф. Рудакевич (Труцький), М. Колиняк (секретарка), Ю. Шашаровська (Зіна). Третя сцена задумана, як сатира й вона з уваги на сценічність найефектовніша. Побіч Шашаровського і Левицького вибивався там М. Солтис у ролі голови парафіяльної ради (ґротескова постать зближена до карикатури), а далі В. Мельник, М. Борзаківська, О. Рудакевич і Г. Кульчицька.

Сценічне оформлення Володислава Клеха — не завжди стилістично одностайне; але тут головна причина у фінансових спроможностях.

Вистава мала успіх у публіки.

(от)

БІБЛІОГРАФІЯ

Тарас Шевченко. Гайдамаки. Поема. Третє видання „Гайдамаків" з ілюстраціями Опанаса Г. Сластьона. Редакція Юрія Гаморака, мистецька редакція, обкладинка й портрет Т. Шевченка — Івана Кейвана. Видавець Григорій Попик. Едмонтон, Алберта, Канада. 4°, ст. 88.

Є. Маланюк. Нариси з історії нашої культури. Організація Оборони Чотирьох Свобід України та Спілка Української Молоді Америки. Ню Йорк, 1954, ст. 80.

Микола Шлемкевич. Загублена українська людина. Життя і мисли. Книжка друга. Ню Йорк, 1954, ст. 160.

ХРОНІКА

СОНЕТИ ШЕКСПІРА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Український письменник і поет Ігор Костецький закінчив переклад усіх сонетів Шекспіра, що мають незабаром появитися в одному видавництві в Европі. Досі були лише поодинокі переклади, тепер уперше появиться повне видання.

Т. С. ЕЛІОТ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Видавництво „Д-горі" в Німеччині друкує вибрані поезії відомого поета англо-американського світу, Т. С. Еліота. Переклади українською мовою виконали В. Державин, І. Костецький і Яр Славутич.

КОНЦЕРТ КОМПОЗИТОРА М. ФОМЕНКА

9-го січня у Филаделфії, заходами Українського Музичного Інституту відбувся концерт видатного українського композитора Миколи Фоменка. Огляд його творчости в короткому, але змістовному вступному слові подав проф. Г. Савицький. Самий концерт складався виключно з творів композитора, який також акомпаніював своїм виконавцям І. Орловській, І. Задорожному та В. Цісикові. В програмі концерту, крім арій та дуетів із п'ятьох опер композитора, були репрезентовані його пісні, зокрема такі: „Любіть Україну" (слова В. Сосюри), „Пісня про отамана Стрільця" (Слова Яра Славутича), „Прощайте, Товтри" (слова М. Драй-Хмари).

Концерт М. Фоменка, якому недавно сповнилося 60 років, пройшов із великим успіхом, до чого великою мірою спричинилися також виконавці. Захоплені слухачі вигуками „браво" та рясними оплесками нагородили композитора, що невтомно працює для збагачення української культури.

КОНФЕРЕНЦІЯ СЛАВІСТІВ У НЮ ЙОРКУ

Наприкінці грудня м. р. в Ню Йорку відбулася річна конференція американських славістів (коло тридцяти доповідей). Одна сесія була присвячена виключно українознавству (англомовні доповіді В. Безушка, В. Лева, І. Сидорука та о. В. Рудницького). Доповідь проф. д-ра Я. Рудницького (Манітобський університет) про лексичні функції наголосу в східньо - слов'янських мовах також стосувалися українознавства. Крім названих славістів, у конференції брали участь П. Ковалів, Р. Смаль-Стоцький, Я. Славутич та ін.

ПРОХАННЯ

Осіб, що мають світлини поетів Володимира Свідзінського, Михайла Драй-Хмари та Марка Антіоха (сина Миколи Вороного), ласкаво просимо позичити ці світлини для книги The Muse in The Prison Яра Славутича, що саме друкується.. Світлини просимо надсилати на адресу „Свободи".

Видавництво й автор

ТУГА ЗА АБСТРАКТОМ

(Закінчення зі стор. 3)

в її внутрішньому світі діють дві природи. Модерним мистецьким танцем теж глибоко зацікавлена Марія Кулинич, що в 1950 р. одержала в Ню Йоркському університеті ступінь „мастер оф арт" за працю „Історична студія вкладу Люї Горста, піонера композитора і хореографа, в ділянку модерного мистецького танцю". Навіть тотальні прихильники клясичного балету, між якими в Америці і Канаді є чимало молодих мистців українського роду, а також совєтські балетмайстри і балерини (Сєрґєєв, Уланова) підносять визов: „Досить нам Аврор, Раймонд і Сильфід, досить репертуару сперед півсторіччя". Всі вони відкривають широко вікна, хочуть свіжого подиху, щоб оживити закостенілі форми клясичного балету, навіть коли б це затерло його чисто клясичну лінію та приземлило „повітряну кантилену".

Справді, приходиться іноді дивуватися творчій сміливості модерних мистців, які, не розраховуючи на популярність і матеріяльну користь, продовжують іти вперед, піддержувані лише малими гуртами індивідуальних консументів. Та все ж щораз більше тих гуртків виділяється з людської маси, прагнучи видістатися з вузького кола просякнутих грубим реалізмом буднів, шукаючи нових обріїв обнови у модерній літературі, драмі, музиці, образотворчому і танковому мистецтві, що їх творять справжні мистці— протагоністи, а не люди, які не відчувають творчої потреби і іноді просто не дають собі ради з модерним матеріялом. Щораз більше серед публіки є таких, що радо піддаються маґії модерного мистецтва і беззастережно, приймають провокуючі суґестії втечі у духову, хай і чисто абстрактну, сферу. Навіть мала людина вулиці, жадна глибшого духового віддиху, сягає по біблію, найбільш почитну тепер книгу в заокеанських країнах, будує і вщерть заповнює церкви і доми молитви. Усіх їх, часто цілком підсвідомо, веде у цей інший світ туга за вищими ідеалами, за красою, чистою думкою, що є властива кожній здоровій людині у всі часи і на кожному ступні культури та соціяльного розподілу.

П. Заярський

Протибольшевицька сатира Миколи Понеділка

Микола Понеділок належить до покоління тих, що свої дитячі роки прожили на Україні в страшні роки переведення дотак званої „суцільної колективізації", „розкуркулення", голоду і нечуваних масових репресій українського селянства. На все життя залишилися в його пам'яті картини, що їх він бачив і переживав в роки заряченого „соціялістичного" експерименту. Про ці враження своїх дитячих літ Микола Понеділок написав і опублікував низку оповідань і коротких новель. Ці твори реалістично малюють тодішню совєтську дійсність на селі. Ось образ нещасної бідної селянки, що прийшла до уманського дитячого притулку шукати своєї доньки, яку вона мусіла була віддати в 1933 році, рятуючи її від голодової смерти. Енкаведист вислухує оповідання селянки. „В селі починався голод. Я заслабла, ледве ходила... Мої діти ходили по хатах і жебрачили. В селі пухли і вмирали з голоду. Старший син Петя помер. Не було в мене сили нести його на кладовище. Поховала біля хліва. Двоє діток блукали за мною і благали їсти. Я залишила Колю в сусідів, а сама поїхала з Олею в Черкаси. Оля знала, як їй треба казати, щоб її прийняли до дитячого притулку..." Так розповідала селянка бездушному енкаведистові. За це щире і правдиве оповідання бідну селянку заарештували, а її доньці сказали, що то була не її мати, а... буржуйка. В оповіданні „Чорна хустина" ті ж самі трагічні картини голоду, а на тлі цього страшного пекла образ дівчинки Галі, що "нана несамовитим жахом, тікає з клунками украденої мерзлої картоплі і вмирає на могилі своєї померлої з голоду матері.

У цих оповіданнях ще нема того, притаманного Понеділкові, гумору. Зате в дальших оповіданнях сатиричні моменти переважають. Яскраву картину колгоспного бунту бабів показує Понеділок у своєму повному динаміки оповіданні „Самогубство". Коли совєтська влада забрала у селян землю, худобу і, нарешті, справа дійшла до курей, то тут жінки вже не могли далі терпіти і збунтувались: вони вчинили криваву розправу з представниками влади і забрали своє добро з колгоспу. На чолі жіночого бунту виступає баба Гапка. Вона звертається з палким закликом до жіноцтва „Иде бій за наше життя. Захищайте його сокирою, вилами, ножем. Комуна — для нас смерть!" Проти ворога є ще одна зброя: це сміх, глузування. Коли міліціонери шукали в Гапчиному хліві худоби, то вони побачили картину, від якої оторопіли: „Там на тоненькому шнурку, витягнувши шийку, висіла курка. У ногах тримала папірець. Розгорнули. „Кінчаю самогубством, бо не можу знести партії триста яєць. Ліпше смерть як таке життя. Чубата". Спіймали міліціонери й коня з причепленою до хвоста табличкою з написом:

„Бігаю, блукаю,
Господарів шукаю,
Господарів не найду,
У колгосп на ковбаси попаду".

До найкращих гумoресок Миколи Понеділка належать його блискучі відповіді на забріхану большевицьку пропаґанду, яка використовує різні засоби для поширення фальшивих, неправдивих відомостей про совєтську і про американську дійсність.

Гостро і нещадно висміяв Понеділок совєтський фільм „Донецькі шахтярі". Він викриває фальшивість і лицемірство трафаретної „щасливої" усмішки голодних і змучених донецьких шахтарів, показує до нудоти підсолоджені фальшиві картини совєтського побуту і життя робітників і, викриваючи фальш і брехню совєтської пропаґанди, гостро і нещадно висміює цю невдалу совєтську кіноаґітку. Ось один уривок, в якому Понеділок з великим дотепом висміює совєтську любов. „Парубок зідхає... Дівчина — ні. ... Нарешті він її питає: „Любиш мене?" В очах її з'явились мінорні нотки. „Ні!"... Але парубок з Донбасу не розгубився. Він сказав їй: „Слухай, я ще ліпше в шахті працюватиму. Побачиш в п'ять разів більше добуватиму вугілля". Обличчя в дівчини прояснило. Ключ до серця віднайдено. Вона зарум'янилась і сказала парубкові: „Люблю!"... Любов прямо пропорційна нормі вчдобування вугілля" — такою математичною формулою визначає Понеділок совєтське „кохання". В цьому фільмі, за висловом Понеділка, — кремлінські можновладці „гарцюють партійними чобітьми по найінтимніших закутках людської душі".

У відповідь на збірку поезій Андрія Малишка „За синім морем" Понеділок пише гумореску „Сан рябої кобили", в якій він викриває нечувану забріханість Малишкової книжки. Коли Малишко вихваляє совєтську „свободу", протиставляючи її американській, то Понеділок дає влучну і правильну характеристику большевицької червоної „свободи", „яку готовив Ленін, варив Сталін, а споживає по каторгах" неповинний ні в чому український народ та інші народи. Малишко розповідає про неіснуючі переслідування в Америці за читання „Короткого курсу історії ВКП(у)" — Понеділок розповідає, що ця книжка вільно продається і видається читачам в бібліотеках ЗДА. Малишко малює фантастичні картини розстрілу комуністичної демонстрації в Ню Йорку — Понеділок з натури описує цю демонстрацію, що нагадувала скоріше похоронну процесію: „парада так тихенько посувалася, що навіть пес не хотів на неї гавкнути... Поліцаї нікого не вбивали, а тільки пильнували ладу при просуванні жалобної процесії". Малишко скидає бриля і вклоняється трудящій жінці, що працює в ліфті — Понеділок запитує поета: „Чому, поете, не вклонишся спершу нашим матерям на рідній землі, що придбали нові професії?! Схили чоло, поете, перед жінками, які несять телеграфні стовпи по запорошених совєтських дорогах, які тягають залізничі рейки! Здійми свого бриля перед нашими сестрами, що в колгоспі на спинах переносять центнерові лантухи збіжжя. Піди до них, поете, і припади устами до їхніх обох долонь, вклонися їм по пояс. Бо їхні муки незмірні, їхнє горе невимовне!" Малишко пише про вбогість американського робітника, що просить теплої „бурди" — Понеділок пише, що ні один мешканець Америки, крім утікачів із Совєтського Союзу, не знає навіть слова „бурда". „Є речі, яких ніякими способами не можна відірвати як прикмету, від певної країни. Коли говоримо про гуляш, згадуємо про Мадярщину, про макарони — Італію і т. д. Коли ж пролунає слово „бурда" — ми без вагання пригадуємо собі країну безклясового суспільства, СССР. Це — її національна страва. Малишків вірш проявив дивні якості бумеранґа. Кинутий на Америку, він з подвійною силою влучив Політбюро за шпильчастими мурами Кремлю..." Усіяний орденами сталінський блюдолиз Малишко дістав гідну відсіч від талановитого свого земляка Миколи Понеділка.

Большевики використовують для своєї пропаґанди не тільки відомих письменників, а й представників різних верств суспільства. І коли Понеділок прочитав в журналі „Огонек" промову студентки Марини Кміш, в якій вона таврує „американських імперіялістів", що „заганяють на каторжну роботу її земляків", то у відповідь на ці несусвітні брехні Понеділок написав блискучого „Листа до Полтавки". Розповівши про своє злиденне життя під Совєтами, згадавши і 33-ий рік і інші жахи большевицької дійсност, Понеділок описує життя Марининих земляків в Америці: „Багато твоїх земляків у Трентоні, Марино... Коли вони довідались про твою журбу, сміялись до сліз. За півп'ятирічку кожна родина тут уже встигла побудувати хату". І далі Понеділок докладно описує маєтковий стан земляків Марини, що опинилися в Америці, протиставляючи їх заможнє, сите і вільне життя справжньому страшному рабству, яке панує всюди в СССР. При цьому автор їдко висміює Марииину „подяку" „вождеві" за „щасливу молодість".

Гумoрески Понеділка не тільки веселі, дотепні, часом їдкі і дошкульні, але вони мають ще одну цінну рису: написані вони гарною українською мовою, барвистою, соковитою мовою. Вони майстерно викривають брехню і фальш совєтської пропаґанди і правдиво показують жахливу совєтську дійсність.

НІЯГАРА В ЛЕДЯНИХ ОКОВАХ ЗИМИ

Сніги і морози, що в останніх днях охопили північно-східні частини Америки, змінили та надали своєрідного мальовничого вигляду Ніяґарі, найбільшому водоспадові світу. На фото видно фраґмент канадійської частини водоспаду, разом із ледяним мостом, що простягається на приблизно чверть милі на ріці Ніяґара нижче водоспаду.

ОЛЕКСА ЛИТВИНЕНКО — ЛЮДИНА ДІЛА

Слово м-ґра Григоровича над відкритою домовиною, 1-го лютого 1955 р.

Мені припав сумний обов'язок попрощати бл. п. Олексу Литвиненка від імені Т-та „Культура" — Відділ 657 Українського Народного Союзу, що його Литвиненко зорганізував і провадив майже до самої смерти. Його метою було дати цьому Відділові не тільки ім'я „Культура", але зміст української культури. Він об'єднав в цьому Відділові дійсно великі мистецькі сили, якими наша громада в Америці розпоряджає. Для цих мистецьких сил Литвиненко віддав багато енерґії, як організатор мистецьких виступів у переселенчому міжнародному таборі в Бремені, де він діяв як представник української ІМКА. Всіми йому властивими способами Литвиненко старався показати чужинному світові українську культуру в протиставленні до польської і російської. Це відоме багатьом, що в роках 1948-1949 роз'їздились із Бремену по всьому світу — до Австралії, Венесуелі, Арґентини, Канади й З'єдинених Держав — прощаючи з мішаними почуваннями Европу.

Велетенська енерґія Литвиненка зразу звернула увагу Головного Уряду УНСоюзу і його заанґажовано на організатора нових відділів УНСоюзу. І він роз'їжджає по Канаді і Америці і скупчує навколо УНСоюзу наших скитальців, що або знали його особисто з його 25-літньої праці в Світовій Американській ІМКА в Польщі, чи як організатора Української ІМКА в Німеччині. Висліди цієї праці показались зразу: постала низка нових відділів УНСоюзу, прийшло багато нових іміґрантів і поповнились ряди Українського Народного Союзу.

Литвиненко цієї роботи не покидав навіть після його двох операцій. Пригадуємо собі, з яким запалом він готувався на Конвенцію УНСоюзу у Вашинґтоні. Пригадуємо собі, що він навіть після цих двох операцій відважився відвідати Канаду як організаційний референт УНСоюзу. Але не судилось йому докінчити своє діло. Хвороба, якої не можна було перебороти, робила поступ і вкінці прикувала цього енерґійного, непосидючого, дуже здібного організатора із великим досвідом „сейлсмена", до ліжка. Від серпня м. р. до своєї смерти Покійний не покидав ліжка. Але це ліжко стало для нього вихідною базою його боротьби за життя. Хоч його приятелі і знайомі, що його постійно відвідували, знали про те, що йому нема рятунку, йому цього ніхто не казав, навпаки старалися його запевнити, що ще одна операція — і він виздоровіє. Це допомогло заставити його працювати над упорядкованням архіву ІМКА, що його — на доручення Олекси Литвиненка — передається УВАН-ові в Ню Йорку. Побіч його праці в УНС, цікавило Покійного багато різних проблем з ділянки виховання молоді, з ділянки суспільної опіки і т. д. Він зібрав багато матеріялу з української і чужинної преси на різнородні питання. Його знання з ділянки медицини було великою несподіванкою для американських лікарів з шпиталів Асторія, Белв'ю і Меморіял. Напр., у Меморіял шпиталі було велике здивування, коли Литвиненко зажадав привести до нього світової слави хірурґа-спеціяліста недуги пістряка, д-ра Александра Бруншвіґа; коли його спитали, звідки він дізнався про ім'я д-ра Бруншвіґа, Литвиненко відповів: „З ваших творів, пане докторе, на тему „карціноми панкреасу", яку я прочитав і дізнався, що коли ви мене зоперуєте, то я зможу жити майже без болів ще 2 роки".

За скоро відійшов від нас Олекса Литвиненко. У нас мало людей, щоб мали такий багатий досвід, здобутий у вогні революції, війни, впродовж невдячного життя на кількох еміґраціях.

Ось калейдоскоп кількох моментів з Його життя:

8-го листопада 1917-го року, Св. Михаїла, парафіяльне Свято Військової Топографічної Школи в Петрограді. Це після жовтневої революції юнаки-українці цієї школи мають своє зібрання, оповідає очевидець і приятель Покійного, п. Гриць Дідченко. Присутніх на цьому зібранні 20 українців. Вони рішили, що в цей час їхнє місце не в Петрограді, а в Україні. Багато на цю тему говорилося, але найбільш гарячим промовцем був 19-літній юнак Олекса Литвиненко. Своєю палкою промовою він переконав присутніх, що юнаки українці повинні післати свого делеґата до Центральної Ради, про яку, вони мали в той час ще дуже скупі відомості, просити допомоги їм дістати згоду від російської влади переїхати організованим порядком до Києва. Вислано делеґатів до Центральної Ради, але політичні події в Росії пішли таким темпом, що юнаки-українці, не дочекались будь-якого висліду подорожі делеґатів. Таким чином Олекса Литвиненко вже у березні 1918 р. був працівником Військового картографічного відділу на Хрещатику.

У 1920 році Литвиненко опиняється у Польщі, як еміґрант. Перевівши революційні роки в Україні здебільша в рядах Дієвої Армії УНР в ранзі поручника, Литвиненко дістав у Варшаві працю за своїм фахом, в ролі інженера ґеодизиста. Але серце тягнуло його до суспільних справ, і він знайшов цю можливість праці в Американській Організації ІМКА, де він створив український відділ. Цей відділ спричинився дуже багато до допомоги українцям, особливо молоді, що в тодішні часи перебувала у вищих польських школах. За ініціятивою Литвиненка ІМКА зорганізувала гуртожиток для українських студентів в Кошарах Блоха і це було добродійство з уваги на тодішню важку мешканеву кризу у Варшаві.

Рік 1941 — німецька окупація Польщі. В одній місцевості біля Познаня опинилася мала група українських еміґрантів, до якої приїздив раз у місяць на Богослужбу православний священик із Берліна. Литвиненко був серед тієї групи. Німецька влада заборонила українські відправи в церкві. Коли вичерпалися всі засоби переконати німців, що ніхто не може нікому заборонити молитися, навіть всесильне Ґестапо, Литвиненко почав з Ґестапом війну і по 9-ти днях проголошеної голодівки в німецькій тюрмі він переміг: по його боці стануло все німецьке духовенство, яке моральною пресією приневолило Ґестапо відкликати заборону молитись українцям в своїй церкві та випустити на волю Литвиненка.

Весна 1945 р. Тюрінґія, що небавом мала перейти під большевицьку окупацію. З наших політиків ніхто не вірив спліткам про цю загрозу: це, неможливо, казали вони, щоб американці віддавали большевикам добровільно цілу одну провінцію. Але Литвиненко, як урядовець Американської ІМКА, мав певні відомості і вклав багато зусиль, щоб рятувати наших людей від большевицької інвазії. А що Литвиненко робив, коли по американській зоні гуляла совєтська репатріяційна комісія? Найкраще можуть посвідчити ті, що він їх вирятував від примусової репатіяції.

Далі роки 1943 і 1949 у Бремені, де люди ніби раділи виїздом, але й маркотно їм було, бо віддалювались знову від Батьківщини. І тут Литвиненко зумів прийти в поміч нашим надто чутливим братам, зорганізувавши мистецькі вечори, де виступали різні національні групи із своїми хорами, танцями, музикою.

Вкінці Ню Йорк, куди з вирієм скитальських журавлів полетів і Литвиненко, щоб і від себе вкласти цеглинку в загальну американську культуру, в знак подяки американській нації, що прийняла нас після наших тяжких Одисей по знеможеній двома світовими війнами Европі.

Прилетів він сюди і зразу став до роботи. Від самого початку твердив, що на американському терені тільки та праця може бути корисною, в якій ми об'єднаємося зі старою іміґрацією, що поставила тут сильні фундаменти під українське життя, як церкви, народні доми і допомогові братства. Він не був сторонником погляду, що все життя треба починати від себе. Ні, він вірив, що вічність осягається тоді, коли вміло продовжується те, що почали наші попередники. Ось так він працював в Українському Народному Союзі, в Об'єднанні б. вояків-українців, в Літературно-Мистецькому Клюбі, в різних організаціях, при різних імпрезах. Так Литвиненко вріс в українсько - американський ґрунт.

„Нам треба людей діла і реальних осягнень", писав Симон Петлюра в своєму „Слові до сучасників і нащадків", і „треба шукати тих, хто чорною роботою державною вміє творити певні реальні цінності. Їх, таких елементів, було дуже мало в нас в роки 1917-1920". Можемо спокійно сказати, що Покійний належав до тих, що їх було мало. Тому Його втрата для нас така велика.

НА СЛУЖБІ МИСТЕЦТВУ

(В 75-ті роковини з дня народження Василя Безкоровайного)

Дня 12 січня ц. р. переступив проф. Василь Безкоровайний 75-ий рік свого життя, і з цієї нагоди хочу накреслити коротку сильветку людини, яка вложила в розвиток нашої музичної культури немало праці як композитор, учивель і організатор музичного життя на західньо-українських землях. Його музична творчість і праця розвивається на переломі двох століть, в часі, коли в нас не було ще змоги посвятитися виключно музичній творчості, бо наші умовини цьому не сприяли. Безкоровайний належить до цього середовища наших музик, які поза своєю працею для щоденного хліба як середньошкільний учитель, весь свій вільний час і своє знання присвячували мистецькій праці і цим клали підвалини під розбудову музичної культури, даючи новій ґенерації приготовану почву для її мистецької праці.

Василь Безкоровайний народився 12 січня 1880 року в Тернополі, в сім'ї дяка, пізнішого органіста. Початки музичного знання і гри на фортепіяні дістає від свого батька, а згодом продовжує навчання в часі гімназійної науки в Тернополі в учителів музики Рута і Мазака. По закінченні гімназійної науки записується на львівську політехніку, а музику студіює у львівській консерваторії. По причині недуги перериває свої студії і виїздить на лікування над Адріятицьке море, а згодом в Карпати на Гуцульщину, де постають його перші музичні твори на фортепіян, скрипку і цитру. Вернувшись до Львова, перепишується на університет, на філософічний відділ; а крім того вивчає далі музику, головно науку композиції.

По закінченні університетських наук переходить на працю у львівську українську академічну гімназію, де засновує учнівську оркестру, а в хорі „Львівський Боян" стає заступником диригента. В часі літніх ферій їздить по столичних містах Европи щоб пізнати тамошнє музичне життя та почути музичні твори світової літератури. Зі Львова переходить на працю в гімназії у Станиславові, а згодом до Тернополя. По окупації Тернополя поляками г 1919 році, його арештують і вивозять до концентраційного табору в Стшалкові. Повернувши з табору у Тернопіль, працює далі в гімназії, основує Музичний Інститут ім. Лисенка як філію львівського інституту, провадить хор і оркестру, яку основує при Музичному Інституті. Та навіть ця праця, на культурному відтинку, була полякам не до вподоби, бо шкільна польська влада переносить його до Золочева, а згодом звільняє зовсім з праці в шкільництві. Та Безкоровайний не зражується поступованням наших тодішніх „опікунів" і віддається далі праці на музичному полі. Також в Золочеві основує Музичний Інститут, провадить хор і оркестру, влаштовує концерти і театральні музичні вистави (Наталка Полтавка, Запорожець за Дунаєм, Чорноморці, Жабуриння та інші). В 1935 році вертається до Тернополя, де продовжує свою працю аж до другої світової війни. В часі другого наступу большевиків виїздить на еміґрацію і опиняється аж в західній Австрії, у Форальберґу. Там у місті Гогенемс основує з еміґрантів церковний хор і дає з ним концерти, здобуваючи признання серед тамошніх німців і тамошньої преси. В 1949 році виїздить на дальшу еміґрацію до ЗДА і осідає у м. Боффало. І тут не кидає музичної праці, учить гри на фортепіяні і скрипці, та стає головою мішаного хору Українського Конґресового Комітету в Боффало, не кидаючи при цьому композиторської праці.

Музична творчість Безкоровайного, багата і різногранна, обіймає чи не всі ділянки музики. Чоловічі хори (Не хиляйте в низ прапора, Гукайте їх, Народним лицарям, Торжественний пеан, Чорне море та інші), мішані хори (На небі сонце гасне, Квітчастий луг, Ода до пісні, релігійні твори), фортепіянові сонати, думки, танкові твори, легкі обробітки народних пісень для учнів, 12 українських думок на скрипку, Козоченьку, куди йдеш, Українська рапсодія, твори для оркестри, цитри, сольоспіви і дуети — оце ділянки творчости Безкоровайного. Ширше про його творчість можна би писати на іншому місці, бо в щоденнику забрало б це багато місця. Деякі його твори появилися друком в Музичній Накладні „Торбан", або власним накладом, а багато лежить у рукописах.

На порозі 76-го року життя бажаємо Шановному Ювілятові прожити ще довгі роки у кріпкому здоров'ї та у творчій праці для рідного мистецтва.

Осип Залеський

Бути членом Українського Народного Союзу, значить належати до такої української організації, яка об'єднала в Америці й Канаді найсвідоміші українські сили в один ідейний моноліт та поставила його на службу вашим країнам та нашому поневоленому українському народові!

• КНИЖКИ—ЖУРНАЛИ •

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Шікаґо, Ілл.

Сумівська „Маланка"

Цьогорічна „Маланка" СУМА була одна з найзамітніших товариських подій у Шікаґо. Сумівські „Маланки" мають уже тут свою „марку", тому на цій забаві було найбільше охочих зустрічати Новий Рік за старим стилем та пригадати собі давні „Маланки" в Рідному Краю.

Заля Ешлянд Булвард Авдиторії, одна з найбільших заль у Шікаґо, була виповнена по береги. Замітне теж те, що на цій забаві можна було бачити не тільки молодь, але й багато старших, не тільки новоприбулих, але і наших давніших іміґрантів, словом, українців усіх суспільних нашарувань. Навіть залізна заслона „політично-партійних ґетт" не могла здержати тих, що хотіли трохи відітхнути від „джабів" — у рідній атмосфері. Хоч у строях пань видно було декуди тенденцію пристосуватись до американського стилю, то на загал під цим поглядом переважала здержливість і поміркованість.

Організатори „Маланки" і цього року подбали про те, щоб атмосфера і стиль на ній були зближені якнайбільше до того, що було колись...

Відомий музичний ансамбль п. Цепинського так своїми танковими мелодіями запрошував до танку, що навіть ноги старших самі підскакували у такт музики. Крім цього запрошено з Боффало подружжя пп. Лаврівських, відомих артистів з „Веселого Львова", що дуже багато причинились до піднесення веселого настрою й мистецького рівня імпрези; п-ні Лаврівська своїми дотепними „інтермедіями", що мали деколи закраску легкої політичної сатири, а п. Лаврівський своїми куплетами. Обоє збирали оплески розбавленої публіки.

Бурхливі оплески зібрали теж танцювальна пара, Патриція Круґ та Ростислав Тягнибок, що сольо відтанцювали танок, за який вони були нагороджені під час американського контесту танків у Шікаґо.

Дохід з цієї імпрези призначений на сплату доу СУМА.

М. К.

Маямі, Фла.

На допомогу інвалідам

Відділ ч. 17, ім. Олени Теліги в Маямі і за співучастю всіх українських організацій і українців, в Маямі відбулось „Листопадове Свято" в приміщенні Українського Клюбу.

Свято відкрила п. Майк, предсідниця Відділу ч. 17 ім. Олени Теліги, Союзу Українок Америки. З святочними промовами виступали: о. Смоль, парох греко-католицької Церкви; інж. Рижевський і п. Василь Подубинський. Художню частину програми започаткував хор, під керівництвом п. Онищенка, піснею „Червона калина"; Леся Годівська продеклямувала вірш „Молитва дитини"; Роман і Богдан Венґльовські виконали на скрипці „Реве та стогне Дніпр широкий" да „Їхав стрілець на війноньку"; п-на Ліда Остапюк продеклямувала вірш: Р. Завадовича „18 Листопад"; естонська співачка п. Мета Зеп проспівала дві естонські пісні: п-на Зоря Подубинська продеклямувала вірш Чупринки „Наш рідний край"; п. Володимир Пепескуль виконав на мандоліні „Думку", акомпаніювала на піяно п-на Зоря Подубинська.

На закінчення програми хор заспівав дві пісні: „Із-за гори сніжок летить" та „Козаченьку, куди йдеш", після чого всі присутні проспівали український національний гимн.

З нагоди цього свята слідуючі присутні зложили 67 долярів на допомогу інвалідам:

По 5 дол. зложили пп: Копичак, Мойк, Стек.

По 3 дол. зложили пп. А. Данилюк, Гандюк, Ляхович.

По 2 дол. зложили пп: Тершаковець, Станків, Сташко.

По 1 дол. зложили пп: Стасинська, Філко, Поло, Венґльовські, Соня Брава, Мудра, о. Смоль, Ю. Сташинський, Наконечні, К. Донець, Вальчук, Демчина, Бринь, Маслянк, Сидрик, Вишневська, Галушка, Пелехаті, Софія Лобур, Корда, Дмитрів, Расевич, Комарницький, Годівські, Шутро, В. Подубинський, А. Кушко, Остапюк, Загоруйко.

Разом зібрано 67 долярів і їх вислано до Суспільної Служби Комбатантів та братніх комбатантських організацій у Филаделфії.

С. П.

Йонґставн, Огайо

Січневе Свято

Старанням Відділу УККА м Йонґставну та при співучасті місцевої української православної парафії відбулося у нас в неділю, дня 23 січня ц. р. Свято Незалежности та Соборности Української Держави.

По відкритті Свята головою Відділу УККА п. Юрієм Присташем, мішаний хор православної парафії „Бандурист", під диригентурою п. Ф. Тимінського, відспівав американський гимн, а парох о. В. Олійник, провів молитву, цю саму, яку три дні тому молився в Палаті Репрезентантів у Вашинґтоні, ВПреосвященний Митрополит Іоан Теодорович, з нагоди вшанування Американським Конґресом роковин проголошення української державної незалежности. Далі слідувала пісня-молитва „Боже, Великий Єдиний", яку відспівав згаданий хор „Бандурист". Він і в дальшій програмі виступав успішно з ще кількома іншими піснями. Хорові акомпаніювала на фортепіяні п-на А. Максимич.

В музичній частині програми виступили з гарними солями: п-ні А. Ромбл-Мушинська на фортепіяні та п. мґр. М. Жмуркевич з Воррен, Огайо, на скрипці. Йому акомпаніювала п-ні А. Ромбл.

Поміж хорові та музичні точки були вставлені деклямації. Бувша театральна артистка п-ні Валентина Стахурова виголосила „День Слави" О. Бабія, учениця Тарас Горбачевський деклямував „Любіть Україну" Сосюри, а п-ні Л. Гаргайова віддеклямувала поезію „Свято Злуки Українських Земель".

Відповідний до Свята реферат виголосив п. М. Чепак з Воррен, Огайо.

Під кінець Свята о. В. Олійник відчитав резолюції, які присутні одноцушно прийняли та які віділано до сенаторів та конґресменів зі стейту Огайо. Опісля голова п. Ю. Присташ висловив щиру подяку всім виконавцям програми та всім, хто своєю участю та присутністю, причинився до гідного відсвяткування цього Свята. Свято закінчено відспіванням українського національного гимну.

В загальному, треба підкреслити, що ціле Свято мало дуже урочистий перебіг та що воно було спільним святом всього нашого громадянства, так як цього вимагає сама ідея і значення цих Великих Роковин.

Весь дохід з добровільних датків віділано до Народного Фонду Централі УККА.

Д-р Р. Стахура

Филаделфія, Па.

Товариська Зустріч „Зудаківців"

Проминуло п'ять років від часу, коли почалось масове переселення українських втікачів і вигнанців до З'єдинених Держав Америки. Головну ролю в цій переселенчій акції відіграла українська незалежна допомогово - переселенча установа — ЗУАДК. Ось і тепер ці перші переселенці, які завдячують своє нове, спокійне життя допомозі американської української громади і ЗУАДК, який створили американські українці, не лише вросли в американський ґрунт, але і стають повноцінними американськими громадянами. Для висловлення своєї вдячности за це нове життя, група новоприбулих, який переселив ЗУАДК, постановила зорганізувати товариську зустріч „зудаківців" і запросити організаторів і співпрацівників ЗУАДКомітету, щоб висловити їм свою вдячність. Створено самочинно комітет, який очолили інж. Теофіль Бак-Бойчук, мґр. Іван Щупаківський, п-ні Івашна Кривопуск і п. Василь Яців. Товариська „зустріч" відбулась у приємній і справді дружній атмосфері. За справді по-американськи заставленими столами засіли нові поселенці, а між ними організатори і працівники ЗУАДКомітету із екзекутивним директором д-ром В. Галаном, колишнім секретарем д-ром П. Дубасом, колишнім секретарем п. Романом Карбівником, касиром Михайлом Дубасом, і багатьма іншими громадянами, які працювали, чи працюють для ЗУАДК. Під час зустрічі гарну промову виголосив інж. Бойчук, який висловив вдячність новоприбулих для всієї американської громади за те, що ця громада зуміла збудувати свою рідну допомогову установу ЗУАДК, який і перевів широку акцію переселення українців з Европи. Промовляли ще від новоприбулих, дир. Волосянський, який підкреслював особисті заслуги дир. Галана, д-р Микола Рибак, інж. Лис, а від працівників ЗУАДК самий директор Галан і касир М. Дубас, як і інші громадяни. Поет-байкар Манило прочитав свій новий вірш. Читав свої віршовані твори, присвячені ЗУАДКомітетові теж інж. Яцкевич. Артист Радванський забавляв присутніх куплетами і піснями. Вечір пройшов у дружній атмосфері, а заініціована збірка дала кількадесять долярів на допомогові цілі.

Почин новоприбулих громадян для складення вдячности своїй допомоговій установі і тим українським патріотам, які створили цю установу, вартий спеціяльної похвали. Товариська зустріч принесла ще й практичну користь: зближення двох часово різних іміґрацій, які тепер, після років, стають щораз ближчими і щораз краще себе розуміють і працюють із собою.

Т.

Читайте українські книжки й газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила!

О. Сип

КАЛЕНДАРНЕ

(Замість фейлетону)

Ще п'ять літ тому Василь Народній святами Різдва радів і нетерпляче їхнього приходу ждав. Тепер Василь боїться цих свят, а як приходять — їхнього відходу жде.

Після приїзду до Америки, Василь відкрив, що т. зв. старі й тут народжені не тільки історичні (піонерські) заслуги мають. Нова іміґрація до модерної громадської скарбниці подвійний уряд, подвійні наукові, виховні й т. д. установи внесла, а старі і тут народжені, враз з серцем щирим — подвійні свята.

В місцевості першого Василевого поселення в цій країні, за новим стилем святкували. Але як святкували!.. Коли на Різдвяній Богослужбі „Нова радість" залунала, народ майже соборно заридав. Як виявилося, не від нової радости — від старого болю ридав. Так і так, крім тут народжених ніхто нового стилю не хотів, але прийшла якась анкета, люди не розуміли, підписались — і тепер маєте!..

Василь рахував, що на оплакувані старостилеві свята все до церкви посуне. Але нічого подібного не сталося. Народ майже соборно по „шапах" працював, а свячене аж у вигідну неділю влаштував. Як „Нова радість" залунала — знову заридав. Від якого болю цим разом — Василь не знав. І не хотів знати. Був дуже щасливий, як товариш його до місцевости „старого стилю" стягнув.

Та на новому місці Василь побачив, що недоношене його щастя було.

Як Свят-Вечір прийшов, Василь чесно колядував, а на Різдво чесно до церкви пішов. Тільки ж мало-кого зі своєї першої фабричної шихти зустрів: люди спокійно в „шапі" „джабували".

Після свят Василь пробував їм „отченаш" вичитати, але його випереджено латинською приповідкою: „Молися й працюй! — поменше гріха й, побільше грошей матимеш. Тут кожний за власним стилем святкує..."

Василь Народній не легко з традицій своїх резиґнував, але в фінансових дурнях лишитися не схотів. На другий рік, на Різдво, Василь опівночі до церкви (молитися), а вранці до „шапи" (працювати) пішов. Тільки ж товаришів своїх знову не застав. Вони кудись до Ню Йорку поїхали, а як вернулися, Василеві об'явили: — Різдвяний зрадник, ще й календарний хрунь!

Того було доволі Василеві. Коли надходило Різдво, він у „шапі" вдарив по шептаній пропаґанді і українці одностайно „оф" на свої свята зажадали.

Директор м'явся, м'явся, а далі спитав:

— Котрий же день ви вільним хочете мати?

— Ов корз: 7-го січня! — загула перша шихта. Але друга й третя шихти пекельно заперечили:

— Йди ти з своїм 7-го січня. Ми 7-го вранці і без „оф"-у до церкви підемо. Нам 6-го січня давай, — щоб вечерю „купно" з родиною з'їсти!..

В американській фабриці почалася українська релігійна „чорна рада". Перша шихта переконала третю, що їхнє діло спільне, друга закинула третій зраду соціяльно - релігійних інтересів. Але у самій другій шихті занотовано ухили й виломи (Тимко Джиґунський, наприклад, з першою шихтою голосував, бо на Різдво ввечері з колядою збирався до сусідки, чоловік якої тоді „джабував")

Голосування швидко в „волосування" перейшло.

Директор слухав-слухав, глядів-глядів, а далі заявив:

— Мої любі українці! Маєте рік часу надуматись, коли ваше Різдво. А тепер — до праці!.. І відійшов.

∴

... Тепер Василь Народній не спить. Перед ним (і товаришами) ще рік часу, але Василь знає... віку замало, щоб між нами до згоди, чи компромісу дійшло.

Василь має готовий компромісовий плян — але чи загал прийме його?

Василь пропонує закинути і старий і новий стиль — за шихтами святкувати: перша і третя 6-го, а друга 7-го січня. З фінансового боку — ніхто в дурнях не буде, з національного — ніхто в хрунях, а з релігійного — люди направу святкувати.

Бо Василь Народній уважає, що свято тільки тоді свято, коли його святкувати...

● Новий італійський амбасадор Манліо Брозіо, прибувши до Ню Йорку, заявив журналістам, що в Італії небезпеки від комуністичної партії вже немає, бо італійський нарід бажає лише волі та демократії і ненавидить тоталітаризм. Він заявив, що буде працювати для скріплення приязних зв'язків між Італією та ЗДА.

● Трібубана, 43-літній король Непалю, який перебуває з Ніцеї у Франції, мав серцевий напад. Він лікував серце у Швайцарії, після чого прибув на відпочинок до Франції, звідки хотів приїхати до ЗДА, щоб порадитись з американськими лікарями, але з цієї подорожі нічого не вийшло, бо король хотів їхати з своїми двома жінками, а американські урядовці порадили йому не робити цього.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК у США
ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СЕКЦІЇ УВАН у США

відбудеться

в неділю, 6-го лютого 1955 р., о 2-ій год. 30 хв. дня в приміщенні УВАН у США (11½ Вест 26 вул. Н. Й.).

Доповідь: **Проф. О. Оглоблин: „Наукова діяльність проф. Бориса Крупницького (з нагоди його 60-ліття життя і 25-ліття наукової праці")**.

П. В. Косаренко-Косаревич: „Однозначність понять в одній мові і їх перекладів в історичному аспекті".

Вхід вільний.

Керівництво Секції.

Степан Вусатий

ЕМІҐРАЦІЙНЕ ЛЕТУНСТВО

Нещодавно часописи подали, що Америка продала Коста Ріці 4 воєнні літаки в ціні — по... одному долярові за штуку... Прочитав я, Шановна Українська Політична Еміґраціє, оцю вістку, і аж мені мої еміґраційні жижки задрижали!.. Аж мурашки забігали по моїй еміґраційній спині!.. Аж волосся цапки стало на моїй еміґраційній лисій, голові!!!

— Гей, Велика, Українська, Політична, Еміґраціє!.. Оце вибила Твоя велика, еміґраційна година!.. Оце прийшла Твоя найбільша еміґраційна шанса... Настала Твоя одинока еміґраційна нагода... Тут рішається Твоє еміґраційне бути, чи не бути...

Таж оця незамітна, маленька, дрібненька новинка дає Тобі велетенські можливості! Вона може мати колосальне, просто епохальне значення, для нашої визвольної справи! Та ж це може бути зворотним пунктом в нашій еміґраційній історії... Використавши її належно, Ти, Сучасна, Українська, Політична, Еміґраціє, можеш стати безсмертною не тільки в нашій, але й у світовій еміґраційній історії...

Що нам треба робити, питаєте, щоб цього досягнути?

А хіба ж Ви не догадаєтесь? Хіба Ваш еміґраційний геній Вам того не диктує? Вам політичний інстинкт не підказує?

Нам треба чимдуж бігти до Вашинґтону й собі оці літаки купувати! Треба тільки поспішати, щоб всіх не випродали, тай щоб ми знову та пізними Іванами не остались...

Звісно, не мені, й не Вам, Шановний Читачу, цим займатись. Це діло нашого, еміґраційного, політичного проводу. Для цього в нас єсть УНРади, УНРи, УНеРи, УГВеРи, Центри, Середовища, Угрупування, й партії: цілі, ще нерозколені, вже надколені, вже розколені: на двоє, троє, четверо, десятеро... Їм, ото, усім туди їхати треба, оці дешеві літаки та закуповувати. Їх бо це в першу чергу справа...

З грошима теж у них мороки не буде: УНРада державну позику стягає, УГВеРа ч. 1 і УГВеРа ч. 2 кожна свої Визвольні Фонди має, а й кожна партія, теж з еміґраційного народу пожертви для себе збирає... Тож зелененькі мають... І хоч то у всіх них витрати величенькі: міністрів оплачувати, провідників удержувати, партійні газети видавати, партійних редакторів годувати — то по долярові на літака, чей, роздобудуть. А не мають, до широкого загалу хай звернуться — зложать. На таку велику ціль — напевно зложать. Багаті по кводрові, бідні по долярові — і матимуть.

І ось, як кожна наша партія, купить та лиш по одному літакові — великі з'єднання матимем!

А як по два — матимем великі ескадрилі!

А як по десять — матимем цілі воздушні фльотилії!

Маючи своє еміґраційне, партійне, летунство, о! — тоді ми щойно почнем нашу еміґраційну, політичну діяльність. Тоді щойно почнем Червону Калину піднімати, Україну розвеселяти...

Ще-що-що, ви кажете, тоді робитимем??? На ворога налітати? Україну здобувати? Рідних братів з московської, тай червоної неволі визволяти?..

Ох, які ж бо ви гарячі голови! Не зразу ж Україна. Україна, еміґраційні голубчики, хай підожде. Чекала 37 років, то хай ще трохи почекає. Важніші справи будуть. Найперше треба буде групові, партійні й особисті порахунки довести долладу. Досі робили це палицями, пястуками, й газетними лайками. Та це, для визвольної справи, великого успіху не мало. Тільки люди з нас сміялись...

Інше діло, як матимем своє, власне, еміґраційне, партійне летунство. О, тоді щойно держись еміґраційна шапка! Тоді таку визвольну політику почнем, що цілий світ про Україну говором-заговорить.

Ось, не захоче, скажім УГВеРа й дальше вступати до УНРади, так вона, старенька, не писатиме більше статтей у Бюлетені, а пошле партійні літаки усіх своїх фракцій над Карльс-Пляц у Мюнхені й збомбардує „Сучасну Україну"...

Бандерівські літаки негайно полетять кидати боби на Дахауерштрассе 9, щоб „Український Самостійник" відобрати...

Летунство Івана Багряного понадхмарно понесеться до Парижа і там розіб'є редакцію „Українського Слова" за всі напасті на його партію, на всіх східняків...

Іван Майстренко накаже соціялістичним літакам скавентрувати осідок „Українських Вістей" з помсту за те, що його виключили з УРДеПе...

Кошелівець киńе 10 уґаверівських бомб на „Християнський Голос" у відплату за Лазаря Оскара Уайлда...

А всі европейські українські еміґраційні уряди, центри, групи й партії, об'єднано пошлють свої воздушні сили до Ню Йорку й збомбардують Дім Української Культури, щоб змусити УКК побільше долярів на їх партійну політику з УНФонду призначати...

В Америці ж у той час, об'єднані ескадри ООЧСУ, СУМА, й АП-АБН-у — розіб'ють в порох усі доми, в яких живуть двійкарі: Зенон Матла, Лев Шанковський, Кость Кононенко й д-р Роман Борковський...

Американське УРДеПе, ОДУМ, Репресованці, й „Прометей", розторощать осідки всіх націоналістичних груп і партій, а потім пошлють свої з'єднання до Европи на підмогу Новому Ульмові...

Матірний Союз — Ню Йорк — Йонкерс, пошле свойого літака до Филаделфії й в гамуз рознесе дім Союзу Українок, щоб назавжди позбутися непоборного конкурента...

В Канаді найзавзятіше битимуться між собою летунські з'єднання роз'єднаних гетьманців...

КУК дістане фольтрефер з літака „Гомону України"...

В Арґентині літаки „Просвіти" злуплять Центральне Представництво Українців Арґентини. Денисюк розторощить найбільшого свого конкурента „Мітлу" й негайно полетить до Канади знищити Клюб Приятелів Української Книжки...

В Бразилії „Хлібороб" розправиться з „Працею"...

В Австралії бомбовик „Єдности" розвалить Об'єднання Українців Австралії...

Покінчивши всі свої групові, партійні й особисті порахунки, придбавши великої слави для себе, здобувши багато приятелів для українського народу й розголосу для української визвольної справи — щойно тоді наше еміґраційне, партійне летунство полине на Рідні Землі, помагати Воюючій Україні.

ВИЙШЛО ПЕРШЕ ЧИСЛО „ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ОГЛЯДУ"

Ню Йорк, Н. Й. — Появилося перше число з датою січень 1955 р. „Літературно-Мистецького Огляду", який є бюлетеном Літературно-Мистецького Клюбу в Ню Йорку. Воно видруковане на гарному папері, має 22 ст., та приносить статті на мистецькі теми таких авторів: С. Литвиненка, С. Гординського, Л. Дражевської, Р. Савицького, Р. Купчинського і А. Малюци. Крім статтей, є в „Л. М. Огляді" хроніка та рецензії. Редакція повідомляє, що цей квартальник „має за завдання інформувати наше громадянство про наші культурні справи та утривалити для історії матеріял про різні культурні появи". Редакція звертається з закликом і до позанюйоркських співробітників надсилати матеріял для „кращого охоплення цілости нашого культурного життя на еміґрації". В першому числі вміщено шість ілюстрацій.

ЗАБОРОНЯЮТЬ ВЖИВАТИ НАФТОВІ ОГРІВАЧІ

Ню Йорк, Н. Й. — Посадник Ню Йорку Ваґнер і комісар пожежної сторожі Каванаг вирішили, що треба окремим міським або стейтовим законом заборонити вживати по домах нафтові огрівачі, бо з останніх днях кільканадцять осіб згинули внаслідок пожеж, які спричинили такі огрівачі. Недавно внаслідок експльозії такого огрівача згинув шофер міських автобусів у Брукліні разом із трьома дітьми. Одночасно повідомляють, що хоч такий закон буде ухвалений, аж до кінця 1956 року можна буде користуватися цими нафтовими печами, щоб власники домів могли в своїх домах завести інший рід огрівання. В усій державі впродовж трьох днів згинули від печей на оливу 48 осіб, в більшості діти. В місті Амстердамі, Н. Й., згинули від тієї самої причини 11 дітей і одна доросла особа. Близько Чукатоку в Вірджінії смертельно попеклися шестеро дітей. Комісар пожежної сторожі поручає посадникові окремим законом заборонити вживання цих печей.

ТАРЗАН, ч. 3407. Міркування

Перейшовши коридором угору, мавполюдина непомітно вислизнула з палацу, а тоді на подвір'я.

Хвилину пізніше чути було глухий стукіт... наглий стукіт кінських копит... потім тиша. Тарзан втік!

На всіяній камінням рівнині, по тому боці, змучена мавполюдина встала з коня. Праця незабаром закінчиться і невдаха Герріґен згине. Що тепер робити?